

MÜSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ KADEM

ÜÇ AYLIK MÜSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ / 37 / İLKBAHAR YAZ 2022

MESNEVÎ SOHBETLERİ / FAHRÜNNİSA BİLECİK • BESTEKÂR SES SANATÇISI BORA UYMAZ İLE MÜLÂKAT / YAKUP SELİM ŞENEL
• YUNUS EMRE'NİN ŞİİRLERİNDEKİ ALINTI KELİMELER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA / NEVNİHAL BAYAR • MÜSİKÎ İLMİ ŞEHADET
GETİRMEKTİR HAZRETİ MEVLÂNÂ / HİLÂL ESUR - BERKAY YILMAZ • FRANSIZ YAZAR PIERRE LOTİ VE DİVANYOLU'NDA
KALDIĞI EV / FATİH SARIMEŞE • GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP KÖŞESİ MÜZİK TERAPİ / ÇİĞDEM ORGUN ŞAHİN
• AYVERDİLİ OLMAK BİR İNSANLIK HAZİNESİ İLE TANIŞMAKTIR / E. SEVAL YARDIM • YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA İNSAN-IV
/ ENGİN SORHUN • SİMGELERİN BİRLEŞTİĞİ BİR MÜHENDİSLİK ABİDESİ: 1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ / MUSTAFA SİNAN
YARDIM • HUKUK KÖŞESİ SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR-II / ARMAĞAN ÖÇAL BAŞER • ANKA KUŞU / ONUR KURALAY

“

*Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı.
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.*

”

Mehmet Akif Ersoy

Merhaba Sevgili Okurlarımız,

Öncelikle, 7 Temmuz'da 72. sene-i devriyesini idrak ettiğimiz büyük mutasavvıf, mütefekkir, bestekâr ve yazar Ken'an Rifaî Büyükaksoy Beyefendi'yi rahmetle ve hürmetle yad ediyoruz.

Yeni sayımızdaki yazılara geçmeden önce sizlerle bazı güzel haberleri paylaşmak istiyoruz. Dergimizin mûsikî yazarlarından Yakup Selim Şenel'in gayretleriyle Türkiye'de bir ilk gerçekleştirilerek Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'nda "Tasavvuf Müziği Topluluğu" kurulmuştur. Kendisi de topluluğun Genel Sanat Yönetmenliği'ne getirilmiştir. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği "1. Rüştü Şardağ Beste Yarışması"nda da jüri tarafından mansiyona layık görülmüştür. Yazarımızı tebrik ediyor, başarılarının devamını diliyoruz.

Yine Dergimizin yazarlarından ve edebiyat sahası danışmanlarından E. Seval Yardım da Sâmiha Ayverdi Anadolu Lisesi Müdürlüğü vazifesine getirilmiştir. Tebrik ediyor, nice hayırlı hizmetler diliyoruz.

Bu sayımıza, AKDEM Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, Emekli Öğretim Üyesi Fahrünnisa Bilecik'in derlediği "Mesnevî Sohbetleri" yazısı ile başlıyoruz. Akabinde mûsikîşinaslarımızdan Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Ses Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi Yakup Selim Şenel'in Bestekâr ve Ses Sanatçısı Bora Uymaz ile yaptığı mülâkatı sizlere sunuyoruz. Bu keyifli mülâkattan sonra da bestesi yine Yakup Selim Şenel'e ve güftesi T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir Devlet Tiyatrosu Sanatçısı Şerife Ünsal'a ait Nihavend Çocuk Şarkısı "Kusur İle Alay Etme" adlı eseri, bizim mûsikîmizi yansıtan çocuk şarkılarımızın artması dileğiyle paylaşıyoruz.

Dergimizin Yazı İşleri Müdürlerinden Emekli Öğretim Üyesi Nevnihal Bayar, "Yunus Emre'nin Şiirlerindeki Alıntı Kelimeler Üzerine Bir Çalışma" başlıklı yazısıyla Yunus Emre'nin şiirlerine farklı bir açıdan yaklaşıyor. Yunus Emre ile başladığımız yolculuk Türk Dili Edebiyatı Öğretmeni Hilal Esur ve Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Yüksek Lisans Öğrencisi Berkay Yılmaz'ın birlikte kaleme aldıkları Hz. Mevlânâ'dan ses veren "Mûsikî İlmi Şehadet Getirmektir" yazısıyla devam ediyor.

Dergimiz yazarlarından İstanbul Esenyurt Üniversitesi Turist Rehberliği Programı Dr. Öğretim Üyesi Fatih Sarımeşe, "Fransız Yazar Pierre Loti ve Divanyolu'nda Kaldığı Ev" başlıklı yazısıyla İstanbul'u çok seven, kaleme aldığı eserlerle Türkiye'yi, Türkleri savunan Pierre Loti'nin hayatına ve zaman içinde yenilenme adına tarihî özelliğini kaybeden Divanyolu'ndaki evine dikkat çekiyor. Aramıza, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Köşesi'yle katılan yazarımız Dr., Aile Hekimi ve Fitoterapist Çiğdem Orgun Şahin, "Mûzik Terapi" adlı yazısıyla mûsikînin tedavideki yerini bir kez daha vurguluyor.

Dergimizin danışman ve yazarlarından E. Seval Yardım, uzun yıllar hizmet ettiği ve müdürlüğüne getirildiği Sâmiha Ayverdi Anadolu Lisesi'ni "Ayverdili Olmak Bir İnsanlık Hazinesi İle Tanışmaktır" yazısıyla bizlere tanıtıyor. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi profesörlerinden Engin Sorhun, çağımızın çok önemli problemlerinden birine yer verdiği "Yapay Zekâ Çağı'nda İnsan" çalışmasının dördüncüsüyle bizleri aydınlatmaya devam ediyor.

Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi ve aynı zamanda danışman ve yazarlarımızdan M. Sinan Yardım, sahanın uzmanı olarak "Simgelerin Birleştiği Bir Mühendislik Abidesi: 1915 Çanakkale Köprüsü" başlıklı yazısında bizlere pek çok ilkin birleştiği abidevî köprüyü çeşitli yönleriyle tanıtıyor.

Yeni köşelerimizden Hukuk Köşesi yazarımız Avukat ve 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Görevlisi Armağan Öçal Başer, "Suça Sürüklenen Çocuklar" yazı serisinin ikincisiyle, toplumumuzun kanayan yaralarından olan bu meseleyi inceleyerek bizleri detaylı bir şekilde bilgilendiriyor.

Son olarak İstanbul Arel Üniversitesi Öğretim Görevlisi, şair Onur Kuralay, halk ozanı tadında "Anka Kuşu" adlı güzel şiiriyle ruhumuzu dinlendiriyor.

Evet Sevgili Okurlarımız, dolu dolu bir Kadem'le daha karşınızdayız. Sizlere keyifli okumalar diliyoruz. Bu vesileyle geçmiş Kurban Bayramı'nızı da tebrik ediyoruz.

içindekiler

06

18

22

04

**MESNEVÎ
SOHBETLERİ***

Fahrünnisa BİLECİK

18

**FRANSIZ YAZAR PIERRE LOTİ VE
DİVANYOLU'NDA KALDIĞI EV**

Fatih SARIMEŞE

06

**BESTEKÂR SES SANATÇISI BORA
UYMAZ İLE MÜLÂKAT**

Yakup Selim ŞENEL

22

**GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP
KÖŞESİ MÜZİK TERAPİ**

Çiğdem ORGUN ŞAHİN

12

**YUNUS EMRE'NİN ŞİİRLERİNDEKİ
ALINTI KELİMELELER ÜZERİNE BİR
ÇALIŞMA**

Nevnihal BAYAR

30

**AYVERDİLİ OLMAK
BİR İNSANLIK HAZİNESİ İLE
TANIŞMAKTIR**

E. Seval YARDIM

16

**MÛSİKÎ İLMİ ŞHADET
GETİRMEKTİR
HAZRETİ MEVLÂNÂ**

Hilâl ESUR - Berkay YILMAZ

33

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA İNSAN-IV

Engin SORHUN

ISSN: 2687-3559

Kağışdağı Caddesi, No: 27/5 Küçükbakkalköy Ataşehir
/ İSTANBUL

Tel: 0 216 357 20 90

www.kadem.org

www.musikiveedebiyat.com

e-posta: bilgi@kadem.org

Araştırma Kültür Düşünce Eğitim ve Müsikî Derneği

(AKDEM) İktisadî İşletmesi adına Sahibi

Dr. Öğr. Üyesi Fahrünnisa BİLECİK

(fbilecik@kadem.org)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürleri

Dr. Öğr. Üyesi Nevnihal BAYAR

(nevbayar@kadem.org)

Yüce GÜMÜŞ (yucegumus@kadem.org)

Yayın Kurulu

(Sıralama soyadlara göre alfabetik

olarak yapılmıştır.)

Prof. Rûhi AYANGİL (Mûsikî)

Dr. Öğr. Üyesi Nevnihal BAYAR (Dil)

Dr. Öğr. Üyesi Fahrünnisa BİLECİK (Dil)

Doç. Dr. Gülberk BİLECİK

(Sanat Tarihi)

Prof. Dr. Osman BİLEN (Felsefe)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

(Sanat Tarihi)

Prof. Erol DERAN (Mûsikî)

Yüce GÜMÜŞ (Mûsikî)

Niyâzi KÜLAHLI (Mîmârî)

Dr. Öğr. Üyesi Ünal ŞENEL (Edebiyat)

Doç. Dr. Murat Sâlim TOKAÇ (Mûsikî)

Prof. Dr. Mutlu TORUN (Mûsikî)

Prof. Dr. M. Baha TANMAN (Sanat Tarihi)

Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN (Gelenekli Sanatlar)

E. Seval YARDIM (Edebiyat)

Görsel Yönetmen

Tekin ÖZTÜRK

Dağıtım Organizasyonu ve Abonelik Servisi

Serdar BAŞER

(0 536 776 42 97 - 0 216 357 20 90)

Grafik Tasarım

PROJESANAT

www.projesanat.com.tr

Yerel süreli yayın.

36

**SİMGELERİN BİRLEŞTİĞİ
BİR MÜHENDİSLİK ABİDESİ:
1915 ÇANAKKALE KÖPRÜSÜ***

Mustafa Sinan YARDIM

41

**HUKUK KÖŞESİ
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR-II**

Armağan ÖÇAL BAŞER

46

ANKA KUŞU

Onur KURALAY

Mesnevî Sohbetleri*

Derleyen: Fahrünnisa BİLECİK**

Ken'an Rifai Büyükkaksoy'un Aziz Hatırasına

Allah'a değil de tabiata inanmayı düşünen zavallı bir filozof dünyamızı bir yumurta sarısına benzetiyordu. Gökler yumurtanın beyazıydılar, yeryüzü de onun sarısı gibiydi.

Meraklının birisi, "Peki ama" diyordu: "Bu yeryüzü, bu göklerin ortasında nasıl duruyor? Bir kandil gibi havaya asılı mıdır ki ne yukarıya çıkar ne aşağıya düşer. Bunun sebebi nedir?"

Filozofcuk buna karşı diyordu ki: "Göklerin tam altı yönden çekmesiyledir ki yer havada asılı kalır. Mıkna-tıstan yapılmış bir kubbe düşün. Dünyamız bu kubbenin ortasına bırakılmış bir demir parçası gibidir, bulunduğu noktadan başka yere gidemeyişi bundandır."

Bir başka filozof ise bunun tam zıddını söylüyordu: "Bu saf ve latif gökyüzü, kara ve katı toprağı kendisine çekemez. Altı yönden çekmek şöyle dursun, gök kubbe dünyayı altı yönden iter, kendine yaklaştırmaz ve dünya böylece sert rüzgârlar ortasında asılı ve yerinde kalır."

Filozofların ikisi de kendi hayal ve düşüncelerini söylüyorlardı. Şüphesiz hakikat böyle

değildi. Yalnız ikinci filozofun düşüncesi, bizim şimdi vereceğimiz örneğe, misale benziyor. Yani bu dünyaya yüce ruhlar olarak gelmiş velilerin ruhu da böyle görünmez rüzgârlar gibi kötülerin ruhlarını kendi merkezlerinden iter ve uzak tutarlar. Bunlar zaman zaman doğruyu akıl ederler ama ruhlarının nasipsizliği yüzünden karanlıkta kalırlar.

Onlar ne bu dünyanın ne öteki dünyanın makbulüdürler. İkisi de onlara yar olmamıştır.

Eğer mahrumlardan olmak istemiyorsan Hakk'ın velilerini ara, bul ve bu velilere yaklaşanlardan ol. Eğer sen onları bulmak, onları aramak gayretinde değilsen, bu demektir ki aslında seni kendilerine yaklaştırmayanlar yine o halis ruhlardır.

Ret veya kabul, o velilerin emrindedir. Sen reddedilen veya davet olunanlardan mıyım diye tereddütte isen, kendi içine eğil, kendi ruhunu dinle. Eğer kalbinde onlara karşı derin bir sevgi ve meyil varsa, nasibine, bahtına sevin. Çünkü bu hal onlar tarafından kabul edilmişin alametidir.

* Ken'an Rifai, "Şerhli Mesnevî-i Şerif", 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2000, s. 361-363.

** Emekli Öğretim Üyesi, Akdem Akademisi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı

Keh, saman; rübâ çekici, kehrübâ saman çekici demektir. Hak velilerinin de gönlünde Allah aşkıyla parlayan bir maneviyat kehrübâ-sı saklıdır. Onlar bunu meydana koydukları zaman senin şu geçici varlığını yollarına çekerler, seni kendilerine ve hakikatte her varlığın en büyük sevgilisine âşık ederler.

Ancak bu gönül kehrübâlarını senden gizleyecek olurlarsa ne onlara ne de Hakk'a yaklaşırsın. Bütün nurlardan ve bütün maneviyat büyüklerinden nasipsiz kalmak kaderin olur.

Düşün ki, senin vücuduna yol gösterip iş gördürüp yürüten yine senin aklındır. Senin aklın deveci, sen de deve gibisin. Hiçbir vücut aklın emrine aykırı davranamaz.

Allah'ın velileri ise akıllıların da akıldır. Şu demek ki onların akli karşısında başka akıllar, insan aklına tâbi olan vücut gibi, bir vücudun türlü organları gibidir. Uçsuz bucaksız bir kervandaki develer misali insanlar hep birden bu akıllıların aklına, bu Allah velilerine uyarlar.

Bu yüzden Allah velilerine çok dikkatli bak! Göreceksin ki onların bir tanesi hakikatte yüz bin ruhun önünde, Hac yollarında yürüyen kervanların meşalesi gibi yol göstermektedir.

Onlar Allah'ın hakikatini görebilen gözlerdir. Aklın varsa her baktığına böyle bakan ve böyle gören o Hak velisini bil ve bul ki senin de bâtilı gerçekten ayıt etmen mümkün olsun.

Sen bir mürşit talebinde olmayabilirsin. O zaman da karşındakine insan gözüyle bak. Onu insan diye sev ve her gördüğün insanı Allah'ın sevgilisi bil. İnsanlara iyi gözle bakmaktan zararlı çıkan yoktur, kötü gözle bakışlardır ki zerrede gizlenen güneşi bize göstermez. Halbuki sen bir kere güneşi görürsen artık güneş nerede diyemezsin. Seni böyle bir nura götürecek arayışlardaki şüpheler ve tereddütler ise içinde birer Tanrı rahmetidir.

Peygamberlerin, velilerin her biri içlerinde böyle güneşler dolaşan zerrecikler gibi görünüşte herhangi bir insandan farksız ve birer ferttirler. Kâmil insanın herkes gibi sade ve gösterişsiz bir vücut içinde âlemlerin en büyüğünü taşıması da şüphesiz Allah'ın bir kudreti ve hikmetidir.

Marifet, bu kudretin ve bu hikmetin farkına varmaktır.

Fahrünnisa Bilecik tarafından derlenmiştir.

Bestekâr Ses Sanatçısı *Bora Uymaz ile Mülâkat*

Yakup Selim ŞENEL*

Bestecilik doğuştan gelen bir yetenek midir? Yoksa çalışılarak beste yapılabilir mi?

Net bir soruyla başladınız, bu soruyu önce yetenek kelimesiyle ilgili fikirlerimi paylaşarak cevaplamaya çalışayım. Eskilerin deyimiyle istîdat, sonra yetenek, yeti şimdi de beceri... Maalesef zamanla uyduruk bir hâle gelmiş ve içi boşalmış bir kavram. Bu işin dil boyutu ve konumuz bu değil. Bu bahse girersek sizin konuşmak istediğiniz mevzuya gelmek bir hayli güçleşir. Çünkü benim için dil, hepsinin ötesinde hayatî bir öneme sahiptir.

Evvela, herhangi bir dalda bir kişiye yeteneksiz demek, diyebilmek çok zordur. “Yetenekli” yaftası biraz daha kolay “yapıştırılabilir”. Kişi güneş gibi parlıyordur, fışkırıyordur her yerinden yetenek âdeta. “Bu arkadaş yetenekli” dersiniz. Fakat yeteneksiz diyebilmek için birine, birçok şartın bir araya gelmesi gerekir ve bu yaftayı yapıştırabilmeniz için biraz beklemek, acele etmemek lazım gelir kanaatimce. Evet yetenek, belki dünyaya gelirken yanımızda getirdiğimiz bir vasıftır. Ancak bu bir yerlerde gizli ve ortaya çıkmayı bekliyor olabilir. Burada marifet göstermek ve bunu ortaya çıkarmak ustaya, öğretmene düşer.

Bendeniz mesela ortaokulda müzikten kaldım, konservatuara girdiğimde de kıymetli bir hocam, “Yahu sen yeteneksizsin, nasıl girdin bu okula?” dedi. Sanırım öğretmenlerim biraz aceleci davranmış.

Bestecilik konusuna gelirsek; evet doğuştandır. Eskiler “dâd-ı Hak” derler. Yani Allah

vergisi. Ancak az evvel de dediğim gibi bunun ne zaman ortaya çıkacağı belli olmaz. Mesela büyük besteci Sadettin Kaynak otuzlu yaşlarda başlıyor beste yapmaya. Hocam Cinuçen Tanrıkorur ise henüz ud bile çalmıyorken, on üç yaşında Ferahnâk Saz Semaîsi’ni besteliyor... Evet herkes besteci olamayabilir. Ancak buna tarih karar verir. Buna mukabil her müzisyenin beste ile uğraşması gerekir ki bu aynı zamanda müziği tanıma, öğrenme ve pekiştirme metodudur.

Sizi beste yapmaya yönelten, motive eden şey neydi? Sizde bu heyecan, hatta “aşk” nasıl başladı?

Ne güzel buyurdunuz: Aşk!.. “Aşk olmazsa meşk olmaz.” derdi atalarımız. Sanırım bu mûsikî ve diğer sanat dalları için de söylenmiş bir söz. Bendeniz müzikten evvel şiire âşık oldum. Şiirden evvel de edebiyat öğretmenime. Lise birinci sınıftaydım. Ayşegül Targotay’dı öğretmenimin ismi. Onun gözüne girebilmek için ne kadar dîvan geçtiyse elime ezberledim. Hani türküde diyor ya “Dersini almış da ediyor ezber”. Fuzulî, Nabî, Nef’î, Pir Sultan Abdal, Yunus Emre ve daha niceleri... Ne geçtiyse elime ne bulabildiysem âdeta içine düştüm. Aruz veznine de onun aşkıyla merak sardım mesela. Şimdi anlıyorum ki o aşkla farkında olmadan besteciliğin de temellerini atmışız o zaman.

Mâlumunuz, sözlü eserlerde vezin-usul ilişkisi çok mühim bir konu. Her veznin usul

* Araştırma Görevlisi, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Ses Eğitimi Bölümü

olarak karşılıkları var. Bu ciddi bir ders konusu aslında ve kısa zamanda anlatabileceğim bir şey değil. Ancak bu konuyu araştırın ve öğrenin bence. Büyük faydasını göreceksiniz. Beste meselesi ise merakla başladı bende. Merak her kapıyı açan bir anahtardır. Öğrendiğim her şeyi kâğıda dökmek, denemek istedim. Bu, önceki soruda dediğim gibi benim için müziği tanıma, öğrenme ve pekiştirme metodu oldu. Bir müzik defteriniz ve kaleminiz olsun mesele. Defteri kalemi olmayan müzisyen olur mu? Yüzlerce dolu defter var benim evde, belki yüzlercesi de kayboldu.

İlk dendiğim şarkı Hicazkâr makamındaydı, makamındaymış daha doğrusu. Sonra baktım meğer yaptığım şarkı Tanbûri Cemil Bey'in Hicazkâr Peşrevi imiş bire bir! Olsun, devam ettim. Önce taklitle başlar her şey, sonra tahkîke geçilir. Sonra sonra bulursun kendini...

Bestekârlık yolunda sizi teşvik eden hocalarınız oldu mu? Kimlerle çalıştınız?

Mehmet Turan Yazar vardı rahmetli. Son dönemin büyük şairlerinden. Rahmetli hocalarım Akın Özkan ve Cinuçen Tanrıkorur çokça eser bestelemişti kendisinden. İlk “eli yüzü

düzgün” parçam onun şiirine bestelediğim bir şeydi. O zaman kaset vardı ve Cinuçen Bey’in kayıtlarını çok dinlemekten kasetleri bozmuştum. Müthiş bir hayranlık var yani. Cinuçen Bey’in kulağına gitmiş, beni telefonla aradı. “Ben Cinuçen Tanrıkorum.” deyince, “Koskoca Cinuçen Tanrıkorum beni niye arasın?” düşüncesiyle inanmadım. Cevâben “Ben de Münir Nurettin Selçuk.” dedim. Bir süre sonra telefondaki kişinin o olduğuna kâni olunca, benden duymayı istediği şarkımı tanburla ve büyük heyecanla okudum. Daha ahizeyi elime almadan sesini duydum. Beni İstanbul’a davet ediyordu. Tarihi de belirtip, üç gün onda kalacağımı söyledi. Takdir edersiniz ki rüya gibi bir şeydi bu benim için. Hocamın davet ettiği tarihte şehir dışında tanburla iştirak edeceğim bir konser vardı. Öğrencilik zamanları mâlum, hatırı sayılır da bir maddî karşılığı var konserin. Bazı arkadaşlarımla “Ertesi gün git.” telkinlerine rağmen, yerime bir başka arkadaşımı tavsiye ederek, İstanbul’a gittim. Hocam beni karşılamak üzere Harem terminaline gelmişti. Önce çok sevdiği Kanaat lokantasına götürdü beni sonra da devlethânesine geçtik. Rüya gibi üç günden sonra beni yolculamak için taksi çağırdı. Cebime de taksi parası sandığım bir para sıkıştırdı. Otobüs terminaline vardığımda o paranın taksi parası olmadığını anladım. O gitmediğim konserden alacağım paranın ne üç kuruş fazlası ne de üç kuruş eksikliydi. Hemen bir jeton alıp hocayı aradım, “Bu ne parası hocam?” diye sormak ve iade etmek düşüncesi ile. Daha bir şey dememe fırsat vermeden beni İzmir’e gönderdi.

Hocamı böylesi hikmetli bir başlangıçla tanımak bana büyük teşvik oldu tabii. Böylelikle Cinuçen Tanrıkorum’la bestecilik üzerine çalışmaya başladık. Onunla beraber Akın Özkan, Vefik Ataç, Yılmaz Yüksel hocalarımdan ve şair Ahmet İlgaç ve Şair Mehmet Turan Yarar’dan büyük destek gördüm her aşamada. Hepsine Allah rahmet eylesin. Onlara ve ilaveten men-subu olduğum konservatuarın tüm hocalarına minnet borçluyum. Bir de aşk demiştiniz bir soruya başlarken. Edebiyat öğretmenime olan aşkımdan bahsetmişim, ilk aşkım kabul ederim onu. Son aşkım da hem bana insanın ne olduğunu anlatan ve zâtında seyrettiren, hem de mûsikî konusunda teşviklerini ve takdirlerini gördüğüm Kütahyalı mutasavvıf ve hâfız Mehmet Dumlu hocamdır. O mübarek zâtın ismini de böylelikle zikretmiş olmak istedim.

Bir kimsenin bestekâr olabilmek için ne gibi donanımları olmalı?

Evvela merak, sonra defter kalem!

Şaka bir yana, bunların yanı sıra, bir kere kendi öz müziğini öğrenmek şart. Evet koca bir okyanus, âmenna. Ama araştırmayı, çalışmayı hiç bırakmamalı, devamlı öğrencilik lâzım. Ecdâdın eserlerini olabildiğince meşketmeli. Ne kadar çok, o kadar iyi. Yılmaz Yüksel hocanın dershanesi vardı Alsancak’ta. Yazları çoğunlukla oraya gider tanbur çalışırdım. Bestecilik merakıyla gelip, yaptıkları çalışmayı hocaya baştan aşağı düzelttirip, sonra da “TRT’de bestem var.” diye hava atan kişilere çokça rastlamıştım bu mekânda. Hocanın orda olmadığı bir gün, bir bey geldi elinde bir notayla. “Sen tanbur çalıyorsun, bak bakalım şuna, beğenecek misin?” dedi mağrur bir tavırla. “Ben pek anlamam, hoca gelsin o bakar.” dedim. Hoş olmayan ısrarına daha fazla dayanamayıp çalmak ve okumak zorunda kaldım. Segâh üç dörtlük bir şarkıydı. Zemini bitirince dayanamayıp bıraktım ve sormaya başladım: “Segâh şeş avaz var Meragî’nin, bilir misiniz?” “Yok.” dedi. “Segâh âyin İtrî?” Cevap yok. “Etti o güzel ahde vefa.” “Ebubekir Ağa?”. “Hayır.” “Tûtî Mûcize Gûyem?”, “Sanki duydum gibi.” “Dil harâbı aşkıyım.”, “Tanburî Ali?” “Hayır.” “Olmaz ilaç sine-i sad pâreme.”, “Hacı Ârif?” “Hatırlar gibiyim sanki.” “Ayrılık yaman kelime”, “S. Kaynak?” “Bilemedim.” Son olarak ellerimle kanat çırparak sordum: “Kuş olup uçsam.”, “Neveser Kökdeş?” Bu sefer cevabını beklemeden bir soru daha sordum biraz da sesimi yükselterek maalesef: “Ne iş yapıyorsunuz siz?” “Matematik öğretmeniyim.” dedi bey. Dedim ki “Efendim, siz bu işle iştigal etmeye devam edin, müzikten uzak durun.” Daha da diyeceklerim vardı ancak imdadıma ve imdadına Yılmaz Hoca yetişti de bu kadarla kaldı bu hatıra. Kimseyi yermek değil amacım. Yahu böyle beste mi yapılır? On şarkı biliyor adam dokuzu kendi şarkısı.

Bunun haricinde dünyada ne var? Takip etmeli, hepsinden haberdar olmalı. Avrupa’da ne var? Hint’in müziği nasıl? İran’da nasıl müzik yapılıyor? Uzak Doğu’da ne oluyor? Hatta Uganda’nın müziği nedir? Bir kere çok dinlemeli ki artık imkân da çok. Bendeniz bin tane konser icra ettiysem bin katı da müzik dinledim. Bol bol dinlemek lâzım...

Bestelerinizi inceleyince form ve tür açısından geniş bir yelpaze ve çeşitlilik göze çarpıyor. Klasik formlarda eserleriniz var; türkü, deyiş, nefes, ilahi, tango, vals, arp için sütünler de var. Piyano için yazılmış eserler de. Hatta Chinesse Saz Semaîsi isminde bir eserimize de rast geldim. Böyle bakınca siz bir dünya müzisyenisiniz. Bu minvalde müziği nasıl tasnif edersiniz?

E tabii bu dünyada yaşıyoruz sonuçta, benim de hayatım müzik. Mesela Mars'ta hayat var mı? Ay'da su var mı diyorlar? Ben sudan çok "Mars'ta müzik var mı? Varsa nasıldır acaba?" diye merak ediyorum.

Tasnif konusuna gelince, bu tasnifleri birinin yapması gerekiyordu. Benim işim bu değil, ben Halk müziği, Klasik Türk müziği, Klasik Batı müziği diye bakmıyorum. Benim için müzik var, salt müzik! O müzik, bu müzik yok. İyi müzik var. Veya...

İmrendiğiniz bir besteci var mı? Sizce iyi bir bestede bulunması gereken vasıflar nelerdir?

İmrendiğim değil, direkt olarak kıskandığım var. Çokça var ama; mesela Sadettin Kaynak. Hiç yapılmamış şeyler yaptı. Yeni bir devir açtı. "Şu an hepimiz bu işten ekmek yiyorsak Kaynak'ın sayesinde." derdi Tanrıkörür. Hissarlı Ahmet mesela muhteşem, "Elif Dedim Be Dedim", "Kütahya'nın Pınarları", "Ben Kendimi Gülün Dibinde Buldum." mesela. Zekâî Dede'nin "Bülbül Gibi Pür Oldu Cihan Nağmelerimden." isimli Hicazkâr Yürük Semaîsinden müzikalite olarak aşağı kalır yanı yoktur. Fazlası bile olabilir. Bir de çok kıskandığım Piazzola var Arjantinli tango bestecisi. Her eserine rastladığımda tüylerim diken diken olur.

İyi beste mevzuuna gelirse, bir kere tüm bu önceden bahsettiğimiz donanımlar sonrasında teknik denen bir nokta var. Yani matematik. Platon'un diye bildiğimiz bir söz vardır mâlum. "Çocuklarınıza müzik ve matematik öğretin." Bunu iyi düşünmek lâzım. Estetik bir de. Güzel nedir? Güzeli aramak lâzım. Hicaz bir şarkı vardır. "Gülşen-i hüsnüne kimler varıyor, kim ayağın öperek yalvarıyor." Güzel, güzel ifade. Fakat bakınız Yahya Kemal nasıl estetize ediyor bu mevzuu; "Bûseden pâbuç giydirdim, o nermin pâyine." Bir ayak öpmek ancak bu kadar estetik anlatılabilir herhâlde.

Son olarak da orjinalite. Bir imzanız olmalı. "Hah! Bak bu Selim'in eseri." diyebilmeliler.

Son soruma gelirse, ben sizi insan âşığı biri olarak tanıdım. Sizce bir sanatkâr pence-resinden insan nedir, nasıl olmalıdır?

Pesendî Dede'nin hikâyesini getirdiniz bu soruyla aklıma. 19. yüzyılda yaşayan Kütahyalı mutasavvıf şair. Bağlama çalarmış mübarek. Kendine bir mürşit aramış bir hayli gezip. Sirtında bağlamayı gören geri göndermiş. En sonunda bir Mevlevî mürşidi kabul etmiş, "Bir de böylesi bulunsun." diye. Bir gün ulemânın davetli olduğu bir ziyafete konuk olmuş. Düştüğü sofrada oturanların hepsi kerli ferli, göbekli hocalar. Kuzunun budunu bir çekiyor ağabeyler, kemik kalıyor sadece. Bu kibar da suyuna banıyor ekmeğin, yemekle içmekle pek işi kalmamış belli ki. Neyse hocalardan biri çok yemiş olmalı ki, şöyle bir gerineyim derken eli Pesendî'nin bağlamasının tellerine değiyor. "Trink" diye zarif bir ses çıkınca, demiş ki: "Köftehor, ne güzelmiş bunun sesi!" Pesendî Dede'nin cevabı çok manidar: "İçi boş da ondan efendim!" Erlerin sözü cami halısı gibidir. Vurdukça tozur. Düşündükçe içinden mânâ içinde mânâ fışkırır. İnsan nedir? Bunu çok düşündürür bu hikâye bana. İçinde kin, haset, fesat, nankörlük, münafıklık, gurur, kibir besleyene insan mı denir? Yoksa o bağlama gibi içimizi boşaltmak, bu huylardan arınmak mı gerekir? Bizden de böylelikle o bağlamanın sesi gibi zarif bir ses çıkar mı acep?

Sirkteki hayvancıkları bilirsiniz. Hepsi kendi cinsleri olanların yapamadıklarını yapar orada. Arslan ateşli çemberin içinden atlar meselâ. Zürafa burnunun üstünde top çevirir. Fakat gecenin sonunda gidecekleri yer maalesef hayvan ahırıdır. Acaba bizler de yetenekli hayvanlar olarak mı kalacağız hep böyle. Bu böyle uzar gider. Bakın gerçek bir insanın sözü bizi nasıl tefekküre daldırdı. Yine bir ârif sözle özetleyelim söyleşimizi müsaadenizle ve teşekkürlerimi kabul buyurmanız temennisi ile:

*"Ehl-i diller arasında aradım, kıldım taleb;
Her hüner makbul imiş, illâ edeb, illâ edeb."*

Bora Uymaz; 1976 yılında İzmir'de doğan Bora Uymaz, 1999'da Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsîkîsi Konservatuarı'ndan mezun olmuştur. Mezuniyetinin akabinde Bursa Devlet Korosuna yetişmiş sanatçı olarak atanmış, oradaki kısa görevinin ardından, İzmir Devlet Korosuna tayin olmuştur.

Son dönemin en önemli ses sanatçıları arasında sayılan Bora Uymaz iyi derecede tanbur ve lavta çalmaktadır.

Solist olarak bugüne kadar yurt içinde birçok ilde ve Avusturalya, Amerika, İngiltere, Japonya, Çin, Kore, Singapur, Malezya, Almanya, İsviçre, Yunanistan, Hollanda, Belçika,

İtalya, Brezilya, İsrail, Lübnan, Umman, Finlandiya, Polonya, Fransa, Makedonya, Kosova, Norveç, Tunus, Azerbaycan gibi ülkelerde yüzlerce konser veren Bora Uymaz, dünyanın en önemli festivallerinde kendine yer bulmuş, Amerika, Fransa, Almanya ve Yunanistan'da önemli üniversite ve müzik kurumlarında atölye çalışmaları yapmıştır.

Uzun zamandır, son dönemin en önemli müzik insanlarından neyzen Kudsi Erguner'le çalışan Bora Uymaz, Erguner Ensemble'de solist olarak yüzlerce konsere ve onlarca albüme imza atmıştır.

Bunun hâricinde birçok müşterek albümde icracı olan Bora Uymaz'ın kendi adına

Yunusça, Mim Sad Ra, Bir, Baba Hampartzum, Cafe Tango, Eternal Love gibi albümleri yayımlanmıştır.

Cinuçen Tanrıkorur, Akın Özkan, Vefik Ataç, Reha Sağbaş gibi önemli müzik insanlarından faydalanmış olan Bora Uymaz, besteci olarak yurt içinde ve dışında çokça ödülün sahibidir. Birçok form ve türde hatta farklı dünya müziklerinde bine yakın bestesi bulunmaktadır.

Nihavend Çocuk Şarkısı

"Kusur ile alay etme"

-1-

Usûl: Aksak

Güfte: Şerife Ünsal

Beste: Selim Şenel

♩ = 200 %

3

5

7

9

12

16

19

Yılmaz Aksoy

(Son)

Kusur ile alay etme eyleme
Güzel konuş sakın yalan söyleme
Küçümseme kötüyüp hor görme
Çocuğum sen hem bugün hem yarın

Ey çocuğum sakın karamsar olma
Vatan senden hizmet bekler geç kalma
Eksikliğin farkına var gocunma
Çocuğum sen hem bugün hem yarın

Güçlü dur ki düşmanların sakınsın
Ak göklere al bayrağın açılsın
Emanettir her şey güzel bakılsın
Çocuğum sen hem bugün hem yarın

Yunus Emre'nin Şiirlerindeki Alıntı Kelimeler Üzerine Bir Çalışma*

Nevnihal BAYAR*

Bir iletişim vasıtası olan dil, bireyler arasında olduğu gibi toplumlar arası ilişkilerde de önemli bir rol oynar. Her kişi veya topluluk, kendisinden farklı tarihî ve coğrafi ortamlarda yaşayan bir başka kişi veya topluluktan, akraba veya komşu kavimlerden bir şeyler öğrenir ve bu öğrendiklerinin adlarını kendi diline taşır, onların dillerinden alıntılar yapar. Dolayısıyla bir dilin diğer bir dilden kelime alması ya da o dile kelime vermesi tabii bir durumdur. Buna dayanarak bir dilin diğer bir dilden çeşitli sebeplerle aldığı kelimelere alıntı kelimeler diyoruz. Temelinde öğrenmenin yer aldığı alıntılara bilgi alıntıları (cultural borrowings), temelinde bilgi ve öğrenme değil de siyasî ve iktisadî üstünlük, yönetici-yönetilen ilişkisi, özentî ve motalaşma gibi dil dışı konuların gündemde olduğu alıntılara da özentî alıntıları (prestige/intimate borrowings) adı verilmektedir.¹

Bilgi alıntıları başka bir deyişle kültürle ilgili alıntı kelimeler, bize, bir milletin diğerine neler öğrettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ar. *şemsiye* “güneşlik” > T. *şemsiye* “şemsiye”; Ar. *kameriye* “kameriye” > T. *kameriye* “kameriye” gibi. Özentî alıntılarının ise bilgi dünyası ve öğrenme ile ya da alıcı dilin ihtiyaçlarıyla hiçbir ilgisi yoktur. İng. *korner* > T. *köşe*; İng. *fast food* > T. *hazır yiyecek*; İng. *full time* > T. *tam gün*; Fr. *absürt* > T. *saçma*; İng. *check etmek* > T. *gözden geçirmek, kontrol etmek*; Fr. *jenerasyon* > T. *nesil gibi*. Ancak zaman içinde bazı özentî alıntıları da bilgi alıntılarına dönüşebilmektedir.

Alıntı kelimeler kaynakları bakımından İç alıntılar ve Dış alıntılar olmak üzere ikiye ayrılır. İç alıntılar: Kişi, sosyal grup, lehçe, şive ve ağızlardan yapılan alıntılardır. Dış alıntılar: Komşu milletlerden yapılan alıntılardır. Diller alıntı kelimeleri bazen ses, bazen de anlamca değiştirerek kendi

yapılarına uygun hâle getirirler. Böylece kendi yapılarını korumaya çalışırlar.

Çalışmamızda Yunus Emre'nin şiirlerinde kullandığı dili, iç ve dış alıntıları esas olarak inceleyeceğiz.

1. İÇ ALINTILAR AĞIZLARDAN ALINTILAR

Yunus Emre, Anadolu ağızlarında yaşayan pek çok kelimeyi şiirleri aracılığıyla günümüze kadar taşımış en önemli şairlerden biridir. Kullandığı kelimeler hâlâ Anadolu insanının günlük hayatında varlığını sürdürmektedir.

Ağmak: Yükselmek

Yagmur olup yire yagan bulud olup göge **agan**
Gözsüzlerün gözündeki boz pusaruk tuman benem.²

Ağu - ağı: Zehir

Yıldırım olup şakıyan kakıyup nefsin dokıyan
Yirün ka'ında berkiyen şol **agılu** ılan benem.³

Başlu-başlı: Yaralı; çıban, yara.

Ölmeklik dirlik ola ölümsüz dirlik bula
Başlu gönül onula merhemi sen olasin.⁴

Bay: Zengin.

Bana gelsün yohsul olan **bay** ola
Bu mâl u sermâye dükkan benümdür.⁵

Bayık: Gerçek, doğru, asıl.

Sen uyursun ol uyanık eksüğüni bilgil **bayık**
Dahı niçe bulam tanık yoldaş u hem râz-dâr durur.⁶

Biliş: Tanıdık.

Işkıla **biliş** cânlara ezel, ebed olmayısar
Güm-râh olup bu cihanda kimse bâkî kalmayısar.⁷

1 Karaağaç, Günay. (1997), Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler, Türk Dili, Sayı 552, S. 499, Ankara.; Jeffers, J. Robert-Lehiste, Ilse. (1982), Principles and Methods for Historical Linguistics, S. 461, 462, 471, Cambridge.

2 Tatçı, Mustafa. (2012), Yunus Emre Divân-ı İlâhiyât, Kapı Yayınları, S. 318, İstanbul.

3 A.g.e., s. 319.

4 A.g.e., s. 391.

5 A.g.e., s. 131.

6 A.g.e., s. 164.

7 A.g.e., s. 124.

Delim: Fazla, çok fazla.

Bu ummânda **delim** dürlü Güher vardur ele girmez
Bahâsuz inci bulunmaz câna başa kıyan gelsün.⁸

Göynük: Yanık, yara, acı.

Ko beni yanayın **göynüklerümle**
Kaçan âşık olsam ölmezem ayruk.⁹

Öğür: Eş, arkadaş; yaşıt.

Yûnus kulun **ögürsüz**
Kimsesi yok yalunuz
Fidî olsun cânumuz
Eve dervişler geldi.¹⁰

Sayru: Hasta.

Sayru olmuş iniler Kur'ân ünini dinler
Kur'ân okıyan kendü kendü Kur'ân içinde.¹¹

Tuş: Denk, benzer, eş; taraf, yön, rast gelme.

Her şahsun kendü tuşın kendüye **tuş** eyledi
Sâdıklar ikrâr ile sûfiler namâz ile.¹²

Yayak: Yaya.

Ferişteler geldiler Burâk'dan indürdiler
Na'lini döndürdiler ol dem yürüdi **yayak**.¹³

Yen: Elbise kolu; kol ağzı.

Şunlar ki çokdur malları gör niçe oldı halleri
Sonucı bir gönlek geymiş anun da yokdur **yenleri**.¹⁴

Yumak: Yıkamak.

Su getüreler **yumağa** kefen saralar komaga
Agaç ata bindüreler teneşire düşdi gönül.¹⁵

ESKİ TÜRKÇE DÖNEMİNDEN ALINTILAR

Yunus Emre ağızlardan yaptığı alıntıların ya-
nın da Eski Türkçe döneminden de pek çok alıntı
yapmıştır. Bu sebeple şiirleri, o devirde varlığını
devam ettiren Eski Türkçe kelimeler için birer kay-
nak niteliğindedir:

Aymak: Söylemek.

Ol **aydur** ben kamudan ferdâne yem
Pes hüner içinde ben bir dâne yem.¹⁶

Ayruk-Ayrık: Başka.

Niçe çağırdısa ün taşra çıkmaz
Kodı çağırmağı **ayruk** çağırılmaz.¹⁷

Berk: Sağlam, kuvvetli; dayanıklı.

Çü merd kişilerün dünyâsı terkdür
Velî Hak'dan yana î mânî **berkdür**.¹⁸

Birle: Birlikte, beraber.

Tama' **birle** eger ben yoldan azdum
Hiç anmadun beni sana ne yazdum.¹⁹

Biti: Yazılmış şey, yazı; mektup.

İki ferîşteh ine gele karşuna kona
Günâhlarını yaza sala boynuna **biti**.²⁰

Irak: Uzak.

Gökden inen dört kitâbı günde bin ez okırsan
Erenlere münkirisen didâr **ırak** senden yana.²¹

İrgürmek: Eriştirmek, ulaştırmak.

Gelün amel idelüm elümüz irer iken
Ecel irer ansuzın **irgürmez** sanumuza.²²

Kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, vaktâ ki.

Kaçan gülde görür dostun cemâlin
Çagırur kim beni deli şol eyler.²³

Kança- Kanca: Nereye.

Şükrâne cânum üstine ben dost içün ölürisem
Ölmek lâzımdur kamuya ben ölmedin **kanca**
varam.²⁴

Özge: Başka.

Dervîş olan kişilerün miskînlikdür ser-mâyesi
Miskînlikden **özge** bize mâl u mülk ü şâr gerekmez.²⁵

Sünük-Sünü: Kemik.

Bu nesneyi terk eyledüm yürimege azm eyledüm
On iki **sünügüm** yazarlar elden ele düşdi gönül.²⁶

Tanuk-Tanık: Şahit.

İşkun odı yüregümde yandugına âlem **tanuk**
Kanda bir od yanarısı nişânı var düttün tüter.²⁷

Ton: Elbise.

Yaşıl **ton** geydi ağaçlar
Pervâz urup uçar kuşlar
Nefesün cânlar bağışlar
Söyle bülbülcüğüm söyle.²⁸

Üzmek: Kesmek, koparmak, parçalamak.

Ben bu yurtlu degülem bunda durup niderem
Niçe niçe tutsaklu tuzak **üzdüm** giderem.²⁹

Yagı: Düşman.

İşkun çeri saldı benüm gönlüm evi iklimine
Cânımı esir eyledün n'ider bana **yagı** Tatar.³⁰

8 A.g.e., s. 358.

9 A.g.e., s. 238.

10 A.g.e., s. 516.

11 A.g.e., s. 437.

12 A.g.e., s. 473.

13 A.g.e., s. 245.

14 A.g.e., s. 511.

15 A.g.e., s. 265.

16 A.g.e., s. 593.

17 A.g.e., s. 602.

18 A.g.e., s. 614.

19 A.g.e., s. 579.

20 A.g.e., s. 530.

21 A.g.e., s. 110.

22 A.g.e., s. 447.

23 A.g.e., s. 201.

24 A.g.e., s. 333.

25 A.g.e., s. 219.

26 A.g.e., s. 264.

27 A.g.e., s. 182.

28 A.g.e., s. 482.

29 A.g.e., s. 348.

30 A.g.e., s. 182.

2. DIŞ ALINTILAR

ARAPÇA VE FARŞÇA ALINTILAR

Yunus Emre'nin kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler halkın âşına olduğu ve yadırgamadığı kelimelerdir. Bununla birlikte alıntı yaptığı Arapça ve Farsça kelimeleri de özgün hallerinden ziyade Türkçeleştirerek kullanmıştır: "Âşikâr - eşkere, müjde - muştı, bismillah - bismil" vb.³¹ Ancak orijinal şekilleriyle de kullandığı alıntılar da vardır. Yunus Emre'nin şiirlerinde Farsça alıntılar Arapçalara göre daha çok karşımıza çıkmaktadır.

ARAPÇA ALINTILAR

Abâ: Yün esvap; Hz. Peygamberin giydiği yünden yapılmış geniş elbise.

Varam kul olam şeyh işigine
Abâ dkinem yüz bin pâreden.³²

Adl: Doğruluk, adalet.

Aliyile urdum kılıç Ömer ile **adl** eyledüm
On sekiz yıl Kaf Tagında Hamzayla meydandaydum.³³

Ağyâr: Yabancılar, başkaları, gayrılar.

Çarh-ı felek yogıdı cânlarumuz var iken
Biz ol vaktin dost idük Azrâil **ağyâr** iken.³⁴

Âkıbet: Bir şeyin sonu, nihayet, netice.

Işk eteğin tutmak gerek **âkıbet** zevâl olmaya
Işkdan bir elif okıyan kimseden suâl olmaya.³⁵

Âsî: İsyan eden.

Bir dem gelür **âsî** olur Hak zihnini yavı kılır
Bir dem gelür kim yoldaşı hem zühd ü hem îmân olur.³⁶

Bâb: Kapı, kısım; mevzu, fasıl.

Geçdüm hod-bîn ilinden el çekdüm dükelinden
Ol ikilik **bâbından** birliğe bitüp geldüm.³⁷ (s . 299)

Basîret: Kalp gözü, ileri görüşlülük.

Saâdet olsa Hak virse **basîret**
Göreydün ne kılır sana bu gaybet.³⁸ (s. 626)

Cehl: Cahillik, bilmezlik.

Gâh bir nâmî olam ilmile kâm ıssı olam
Cehlile geh yüriyem nâ-kâm olam nâdân olam.³⁹

Cemâl: Yüz güzelliği.

Ten nedür dostun yolında ben anı terk itmeyem
Dost **cemâlin** görmeğe gel cânı kurbân idelüm.⁴⁰

Cümle: Bütün, hep.

Ne ogul vardı ne kız vâhid idük anda biz
Konşıydık **cümlemüz** nûr tagın yaylar iken.⁴¹

Devlet: Saadet, mutluluk.

Görün görün bu **devleti** bu ışkıla beşâreti
Dost bâğının içinde ben ışk çadırın kurdum
bugün.⁴²

Ebed: Sonsuz, gelecek, sonu olmayan gelecek zaman.

Her kim severise seni **ebed** diri kalur cânı
Her dem senün ışkunla geçürür dün ü gündüzini.⁴³

Endişe: Düşünce, fikir.

Işkun zencîrini üzem
Delü olam taga düşem
Sensin dün ü gün **endişem**
Bana seni gerek seni.⁴⁴

İbret: Ders, insanı gafletten uyaran hadise; tuhaf, acayip.

Eydürler bir kuşıdı hikmeti öküşidi
İki cihân ârifi ol kuşdan **ibret** aldı.⁴⁵

Kelâm: Söz.

Yûnus bu cümle varlıgun dost katında zerre degül
Güftile **kelâmdayıdum** hem bunda hem andaydum.⁴⁶

Nimet: Lütuf, ihsan, rızık; yiyecek.

Bu cân **ni'meti** kanı gelün bulalum anı
Âsâyış kılan cânı evliyâ sohbetidür.⁴⁷

Vebâl: Günah.

Dünyâ ahret **ahvâli** zen ü ferzend vebâli
Dilersen dost visâli varlıktan hazer gerek.⁴⁸

Zâlim: Zulmeden, güç kullanan.

Bir söz geldi dilüme eydem ölüm üstine
Gerek sünnî müselmân gerek **zâlim** üstine.⁴⁹

FARŞÇA ALINTILAR

Âyîne: Ayna.

Eger **âyîne** bin olsa bakan bir
Gören bir görinen bin bin görindi.⁵⁰

31 Bayar, Nevnihal. (2017), Yunus Emre Divânı'nın Ses Bilgisi Bakımından İncelenmesi, II. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, S. 36-37, Manisa.

32 A.g.e., s. 415.

33 A.g.e., s. 284.

34 A.g.e., s. 372.

35 A.g.e., s. 105.

36 A.g.e., s. 151.

37 A.g.e., s. 299.

38 A.g.e., s. 626.

39 A.g.e., s. 327.

40 A.g.e., s. 325.

41 A.g.e., s. 372.

42 A.g.e., s. 368.

43 A.g.e., s. 501.

44 A.g.e., s. 524.

45 A.g.e., s. 509.

46 A.g.e., s. 289.

47 A.g.e., s. 134.

48 A.g.e., s. 247.

49 A.g.e., s. 479.

50 A.g.e., s. 560.

Bâğ: Büyük bahçe, bostan.

İki cihân toptolu bâğ u bostân olurısa
Senün kokundan eyü gül bostân içinde bitmeye.⁵¹

Cân: Can, cism-i latif.

Gele sana cân alıcı dahî cân alur kılıcı
Aklunı başdan alıcı bir dem amân virmez ola.⁵²

Çarh: Gök, felek.

Bu çarh benüm hükmümdedir her kanda ben
oturmuşam
Mülk benümdür hükm iderüm yapan benem yıkan
benem.⁵³

Dâd: Adalet.

Ben âbidem ben ma'bûdam kamu yirlerde hâzıram
Zâlimlerden dâd alıcı miskinleri dutan benem.⁵⁴

Dem: An, zaman, vakit; nefes.

Yûnus seni seveliden beşâret oldu cânına
Her dem yeni dirlikdedür hergiz ömrin eskitmeye.⁵⁵

Endâm: Beden, vücut, vücudun görünüşü.

Et ü deri endâm çatan âlemlere gönül katan
Âdem tonın tonanuban mülke kadem basan
benem.⁵⁶

Figân: Ağlama, sızlama.

Kasdum budur şehre girem feryâd u figân koparam
Yine dönüben korkaram işide düşmân ünümi.⁵⁷

Gâh: Bazen, ara sıra.

Her gâh ki nefes gelir ol kîsenden eksilir
Çün kîse ortalandı sen anı düketdün tut.⁵⁸

Hâk: Toprak.

Seni sininde koyalar menzil mübârek diyeler
Üstüne tîz tîz örteler bu dünyâ hâk ü sengini.⁵⁹

Kâr: Kazanç; iş.

Şunun kim dünyede sabr ola yârı
Safâ vü zevk olur her lahza kârı.⁶⁰

Köhne: Eski.

Cihân köhne sarâydur sen begisin
Niçe bir eskiye hasretlenesin.⁶¹

Nâdân: Cahil; kaba, anlayışsız.

Yûnus sen bu gevheri harceyleme nâdâna
Bu yolda neler çekdün ol kâna irişince.⁶²

Server: Baş, reis; ulu kimse.

Ulu-kiçi ağlamışlar server yigitler komışlar

Baş ucında yay sımışlar kırılıban oklar yatur.⁶³

Şâd: Sevinçli, şen.

Söz var kılur gönüli şâd söz var kılur bilişi yâd
Eger horluk eger izzet her kişiye sözden gelür.⁶⁴

Vefâ: Sözünde durma.

Sevdük yâridür Mustafâ andan ola meyl ü vefâ
Sıdkı bütün gönli safâ hem bize ol îmânımış.⁶⁵

Yâren: Arkadaş, dost.

Bilür misüz iy yârenler girçek erenler kandadır
Kanda baksam anda hâzır kanda istesem andadır.⁶⁶

Zâr: Ağlayış, inleme.

Dün ü günü zâr olur ışkunla yâr olur
Endişesi sen olan cümle teşvîşden geçer.⁶⁷

Yunus Emre şiirlerinde pek çok alıntı kelime kullanmasına rağmen, hiçbir zaman Türkçenin ses ya da yapı özelliklerine aykırı bir dil ortaya koymamıştır. Bu, onun çok iyi bir şair olmasının yanın da iyi bir dil mantığının olduğunun da göstergesidir. Kullandığı dil, seçtiği kelimeler o kadar güçlü ve yerindedir ki bugün hâlâ dilden dile, gönülden gönüle dörtlükleri, şiirleri okunmakta, söylenmekte ve bestelenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Yaşar-Kavruk, Hasan (2012), "Yunus Emre'de Türkçe", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Ankara.
- Bayar, Nevrihal. (2017), "Yunus Emre Divânı'nın Ses Bilgisi Bakımından İncelenmesi", II. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, S. 35-49, Manisa.
- Dilçin, Cem. (1983), Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Dilçin, Cem (1992), "Yunus Emre'nin Şiirlerinde Türkçenin Gücü", Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C: II, S. 487.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1991), "Yunus'un Türkçesi", Yunus Emre ile İlgili Makalelerden Seçmeler, (Haz. Hüseyin Özbay-Mustafa Tatçı), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Karaağaç, Günay. (1997), Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler, Türk Dili, Sayı 552, S. 499, Ankara.
- Jeffers, J. Robert-Lehiste, Ilse. (1982), Principles and Methods for Historical Linguistics, S. 461, 462 ve 471, Cambridge.
- Korkmaz, Zeynep (1981), "Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri", VII. Türk Tarih Kongresi, C.II, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1984), "Anadolu'da Türkçenin Yazı Dili Oluşu Ve İlk Öncüleri", Türk Dili, S. 390-391, Ankara.
- Tatçı, Mustafa (2012), Yunus Emre Divân-ı İlâhiyât, İstanbul: Kapı Yay.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1982), "Yunus'un Dili Üzerine Notlar", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1989), Yunus Emre Divânı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

51 A.g.e., s. 102.

52 A.g.e., s. 106.

53 A.g.e., s. 310.

54 A.g.e., s. 320.

55 A.g.e., s. 103.

56 A.g.e., s. 195.

57 A.g.e., s. 558.

58 A.g.e., s. 118.

59 A.g.e., s. 490.

60 A.g.e., s. 600.

61 A.g.e., s. 409.

62 A.g.e., s. 445.

63 A.g.e., s. 186.

64 A.g.e., s. 142.

65 A.g.e., s. 121.

66 A.g.e., s. 168.

67 A.g.e., s. 173.

Mûsikî İlmi Şehadet Getirmektir Hazreti Mevlânâ

Hilâl ESUR* - Berkay YILMAZ**

Şehadet getirmek, Müslüman olmanın birinci şartı “Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlühû” cümlesini okumak suretiyle bu inancı yüksek sesle söylemektir. Türkçe karşılığı, “Şahitlik ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Muhammed (s.a.v) O’nun kulu ve resûlüdür.” şeklindedir.

Mûsikî ilmindeki tecellî-i ilahîye teslim olan Hazreti Mevlânâ Celaleddîn-i Rumî, İslam’ın ilk adımı ve en kapsamlı şahitliğiyle mûsikîyi taçlandırmaktadır. Şehadetin ilk cümlesindeki Allah lafzı ism-i âzam, yani en büyük isimdir. Bütün ilahî ve güzel sıfatları cem eder. Aynı zamanda bütün mevcudâtın da var oluş kaynağıdır. Kâinat, Allah’ın isimlerinin tecellîgâhıdır. Allah’ı tanımak ve bilmek için âdeta okul hükmündedir. Bundan mülahem, kâinata ait her şeyde daimî bir esma tecellisi bulunmaktadır.

Şehadetin ikinci cümlesinde, Allah Resûlühû’nün varlığına iman vardır. Ahmet bin Hanbel, Ebû Nuaym ve Hâkim’in rivayet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuş-

tur: “Ben peygamber iken Âdem ruh ile ceset arasında bulunuyordu.”

Bir gün ashaptan Abdullah bin Câbir (r.a.): “Ya Resûlallah bana Allah’ın her şeyden evvel yarattığı şey nedir, söyler misin?” der. Şu cevabı verirler: “Her şeyden evvel senin Peygamberinin nurunu, kendi nurundan yarattı. Nur, Allah’ın kudreti ile dilediği gibi gezerdi. O zaman ne levh-i mahfuz ne kalem ne cennet ne cehennem ne melek ne sema ne arz ne güneş ne ay ne insan ve ne de cin vardı.” (Kastelanî, Mevâhibü-l Ledünniye 1/7)

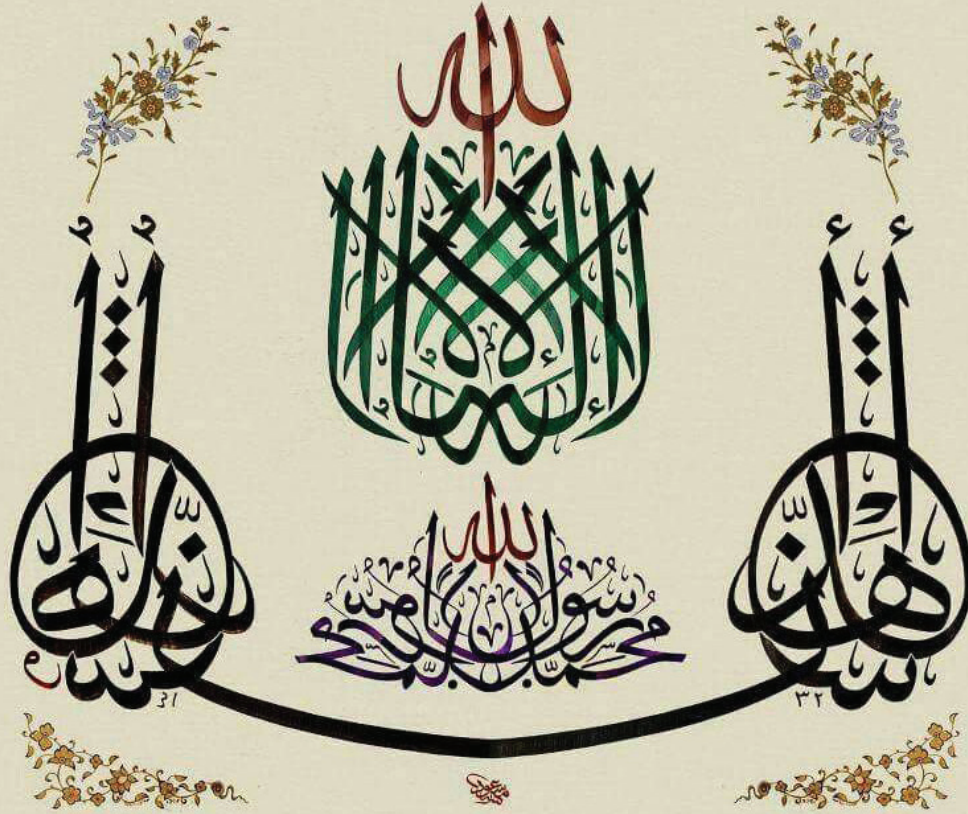
Hilkat ağacının çekirdeği olan Peygamber Efendimiz (s.a.s) Allah’ın nurundan yaratılan ilk nur, tüm mahlukat da O’nun (s.a.s) nurundan yaratılan, tevhidin diğer tecellileridir.

Hazreti Mevlânâ Celaleddîn-i Rumî “Mûsikî ilmi şehadet getirmektir.” derken, bizlere mûsikîmizin nasıl bir tevhit tecellisine sahip olduğunu bildirmektedir. Hazreti Pîr Efendimiz için “Güzel ses dinlemek âşıkların gıdasıdır. Bu güzel bu hoş sesleri dinleyişte, Allah ile buluşma, kavuşma hayali vardır.”¹ Yani ezeldeki

1 Hüseyin Top, Mesnevî-i Mânevî Şerhi, VII, b. 13370.

* Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

** Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsîkisi Konservatuvarı Yüksek Lisans Öğrencisi

ilahî huzuru ve o tatlı hitabı hatırlama zevki mevcuttur. Hazreti Mevlânâ Mesnevî'sinde şöyle der: "Hoşa giden bu mûsikî nağmelerini gökyüzünün ve gökyüzünde bulunan yıldızların dönüşünden aldık. Halkın tanburla çaldığı, ağızla söylediği sesler, gökyüzünün dönüşünden çıkan seslerdir." Müminler derler ki: "Cennetin ruhanî tesiri ile bütün çirkin sesler güzelleşir. Biz hepimiz, bütün insanlar, Âdem'in cüz'leriyiz. Biz cennette iken o nağmeleri dinlemişiz. Ruhumuza sindirmişiz. Balçıktan yaratılmamız bizi bir şüpheye düşürdü. Ama yine de hatırımızda o nağmelerden, o güzelliklerden bir şeycikler var." Fakat derler, "Mihnetler toprağı ile yoğrulduktan sonra, bu yüksek, bu güzel, bu hafif nağmeler, nereden, nasıl, o manevî zevki ve neşeyi verecek?"² Mevlânâ için mûsikî Elest Bezmi'nden insanın âşina olduğu bir zevk, Hak âşıkları için ruhanî bir gıdadır.

Mevlânâ için yaratılış vakası ilahî müziğin ilk sesidir. Müzik Allah'ın o ilk hitabının tekrarı olur veya en azından O'nu hatırlatır.³

Rückert'in Almancaya tercüme ettiği küçük bir hikâye vardır ki Mevlânâ'nın bu konudaki hissiyatını ifade eder: "Bir defasında Pîrimiz Celaledin şöyle dedi: "Müzik cennet kapılarının gıcirtısıdır." Orada bulunan pervasız avanaklardan biri: "Kapıların gıcirtıları hoşuma gitmiyor." der. Bunun üzerine Pîrimiz Celaledin buyurur ki: "Ben kapıların açılmasını, sen ancak onların kapanmasını duyuyorsun!"

Gizli hazinenin, bilinmek dileğiyle tecelli bulmaya başlayan tevhit; ilk nüve ve onun hilkat ağacıyla bilinmenin en mutlak hâlini kapsamaktadır. Bu hilkat ağacında inayet fırçasıyla Müzeyyin, Mücemmil, Sâni, Latîf, Kerîm, Vedud, Ma'rûf, Cemil, Cemâl, Rahim esmalarının tecellilerine boyanan mûsikî, mest edici bir dal hâlini almıştır. Hazreti Mevlânâ da Çeng ü ud sesinde dahi "Ente Hasbî, Ente Kâfî ya Vedud" yani: "Ey dost sen bize yetersin, kâfîsin!" sadâsını işittiğini söyleyerek bu hakikatı vurgulamıştır vesselem.⁴

² Şefik Can, Mevlânâ, Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi, III, 68, b. 733-734-73.

³ Annemarie Schimmel (Çev: Senail Özkan), "Ben Rüzgarım Sen Ateş" (Mevlana Celaledin Rumi Büyük Mutasavvıfın Hayatı ve

Eseri), Ötüken Neşriyat, 2000, İstanbul.

⁴ Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz, "Seçme Metinlerle Tasavvuf Klasikleri", Erkam Yayınları, Aralık 2014, İstanbul.

Fransız Yazar Pierre Loti ve Divanyolu'nda Kaldığı Ev

Fatih SARIMEŞE*

Döneminin en büyük gezginlerinden biri olan Pierre Loti, Fransız Deniz Kuvvetleri'nde görevli bir bahriye subayı olarak dünyanın pek çok yerini görme ve tanıma fırsatı bulmuş bir kişidir. Gördüğü, yazdığı ve yaşadığı şehirlerden birisi de İstanbul'dur. Çeşitli etnik unsurlardan oluşan ve farklı inançlara sahip insanların barış ve hoşgörü içinde yaşadığı İstanbul, Pierre Loti'ye ilham kaynağı olmuş ve kaleme aldığı eserleri etkilemiştir.

14 Ocak 1850 yılında Fransa'nın Rochefort kasabasında dünyaya gelen ve asıl adı Louis Marie Julien Viaud olan Pierre Loti¹ 15 yaşına gelince ağabeyini kendine örnek almış ve denizci olmak istemiştir. Deniz Lisesi sınavını ilk girişte kazanamasa da bir sonraki sene sınavı başarıyla geçmiş ve Deniz Lisesi'ne kayıt yaptırmıştır. 20 yaşında Jean Bart adlı gemide astegmen olarak çalıştığı sırada İzmir'e gelmiş ve ilk defa Türkleri tanımaya başlamıştır. Aradan geçen 7 sene sonra tarihte "Selanik Vaka-sı" olarak bilinen Fransız Konsolosu Moulin ve Alman Konsolosu Abbott'un öldürülmesi olayı için gemiyle o zamanlar Osmanlı toprağı olan Selanik Limanı'na gelmiştir. Pierre Loti kaleme aldığı Aziyade² isimli romanında bu olaydan kısaca bahsetmektedir.

Dünyanın pek çok şehrini gezen Pierre Loti, Senegal ve diğer Afrika ülkelerinde önemli vazifelerde bulunmuştur. Sömürgeciliğe karşı

Pierre Loti

başlatılan isyanları bastırmış, Uzakdoğu'daki Avrupa donanmasında görev almıştır. 1876 yılında İstanbul'da II. Abdülhamid'in kılıç kuşanma törenine şahit olmuş ve 10 ay boyunca bu şehirde kalmıştır. Tarihte 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı öncesinde savaşın çıkacağını anlamış ve İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. 1887 yılında Ro-

1 İsmindeki "Loti" ifadesini 1872 yılında uğradığı Tahiti'deki bir pasifik çiçeğinden almış ve eserlerinde bu ismi kullanmaya başlamıştır.

2 Romanda Sultan Abdülaziz sonrası V. Murad'ın tahta çıktığı, bir süre sonra Sultan II. Abdülhamid'in saltanat sahibi olduğuna ve 1876'da ilan edilen I. Meşrutiyete değinilmiştir. Edebiyat tarihi için önemli olan romanda Pierre Loti gerçek hayatta tanıdığı ve aşık olduğu Hatice adlı kişiyi "Aziyade" olarak işlemiştir.

Pierre Loti'nin çizimiyle Hatice (Aziyade)

manya Kraliçesi Elizabeth'in daveti üzerine önce Bükreş daha sonra İstanbul'a gelmiştir. Bu ziyaretinde âşık olduğu ve öldüğünü öğrendiği Hatice'nin (Aziyade) mezarını bulur. Çok sevdiği Hatice'yi kaybetmesi gözünü karartmıştır. Karışık duygular yaşayan Loti, Hatice'nin mezar taşını mezarlıktan gizlice kaçırarak gemisine götürmüştür. İmitasyon mezar taşını ise mezarlığa koymuştur. Orijinal taş Fransa'ya götürmüş, Rochefort'daki camiyi andıran evinin salonuna yerleştirmiştir.

Pierre Loti, 1890 yılında İstanbul'a bir kez daha gelmiş ve çeşitli romanlar yayımlamıştır. 1903 yılında gerçek adı Julien Viaud olarak Yarbay rütbesiyle İstanbul'a gelmiştir. Bu ziyaretinde Fransız Büyükelçiliğinin karakol gemisi olan Vautour'un komutanı olmuştur. Bu esnada Türkçe öğrenmek için dersler almıştır. 1905 yılına kadar İstanbul'da görev yapmıştır. 1910 yılında tekrardan İstanbul'a gelen Pierre Loti, bu ziyaretinde Şehzade Abdülmecid ile bir toplantı sırasında bir araya gelmiştir. Aralarında başlayan dostluk vefat ettiği 1923 yılına kadar mektuplaşma yoluyla devam etmiştir. Bu ziyareti sırasında Kandilli'de Ostrorog yalısında misafir olarak kalmış daha sonra Divanyolu'ndaki Atik Ali Paşa Camii'nin karşısında Zabit Kemal Bey'in evini üç aylığına kiralamıştır. Ancak zabit anlaşmayı bozduğu için Loti bu evde sadece bir ay kalabilmiştir. 1913 yılında son kez İstanbul'a gelmiş ve eserlerindeki Türk dostu davranışları nedeniyle merasimle karşılanmıştır. Sultan Mehmed Reşad, Pierre Loti ile bizzat görüşmüştür. Emekli olmasına rağmen Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte tekrardan göreve çağrılmış ve aktif görev almıştır. Savaşın bitmesiyle

sadece yazılarıyla ilgilenen Pierre Loti, 1920 yılında felç geçirmiş akabinde 1923 senesinde Fransa'da vefat etmiştir. Cenazesine Türkiye adına Avrupa Türk Basın Bürosu Müdürü Ahmed İhsan (Tokgöz) katılmıştır.

Kaleme aldığı eserlerle Türkiye'yi ve Türkleri savunan Pierre Loti, bazı zamanlar Ermeniler, Sırlar ve Yunanlılardan tehdit mektupları almıştır. İstanbul'u çok sevmiş ve çalışmalarında İstanbul temasını sık kullanmıştır. Loti'nin yazdıklarını okuyan Avrupalıların başta İstanbul olmak üzere Türkiye'deki çeşitli şehirlere seyahat etmesi turizm açısından ayrıca önemli olmuştur.

Zor zamanlarda Türklere verdiği desteğin nişanesi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından özel dokutturulmuş bir halı ile birlikte Meclis Başkanı Mustafa Kemal'in kaleme aldığı 4 Eylül 1921 tarihli mektup, bizzat Türkiye'nin Fransa Büyükelçisi ve eşi tarafından kendisine takdim edilmiştir. Loti'nin sağlık sorunları nedeniyle mektuba cevabını sekre-

Pierre Loti Hatice'nin (Aziyade) mezarında

Evin 20. yüzyıl ortalarındaki görünümü

Kitabenin yerleştirilmesi için yapılan tören sırasında

teri Jean Berger aracılığıyla 7 Mart 1922 tarihinde yazmıştır.

Divanyolu'nda Kaldığı Ev

Çemberlitaş'ta Atık Ali Paşa Camii'nin karşısına denk gelen (diğer bir ifadeyle söz konusu caminin medrese biriminin yanındaki) ev Pierre Loti'nin 1910 yılındaki İstanbul seyahati sırasında bir ay kaldığı yapıdır. Günümüze kadar köklü değişiklikler geçiren ev, kaçak katların eklenmesiyle bir iş hanına çevrilmiş ve "Çağlar Han" olarak isimlendirilmiştir. Yapının orijinalliğini eski fotoğraflardan takip edip, bilgi sahibi olmak mümkündür.

3 katlı ev tipik 19. yüzyıl Osmanlı evi biçimini yansıtmaktadır. Yuvarlak kemerli kapının demir kanatları bezemelerle zenginleştirilmiştir. Kapının üzerinde Keçecizade Reşit Fuat Bey tarafından Hattat Necmeddin (Ok-

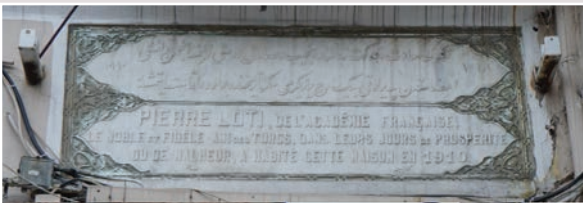
yay) Bey'e yazdırılmış 1910 tarihli Osmanlıca ve Fransızca kitabe bulunmaktadır.

Söz konusu kitabe 1920 yılında gerçekleştirilen bir törenle yerine yerleştirilmiştir. Kitabede şu ifadelerle yer verilmiştir:

"Türklerin saâdet ve felâket zamanlarında necib ve sâdık dostu Fransa Encümen-i Dânişi âzâsından Piyer Loti Bey bin üç yüz yirmi sekiz tarihinde bu evde ikamet etmiştir."

Orta katta yer alan ve ön cephesi üç adet yuvarlak kemerli dikine dikdörtgen pencere, açıklıklarıyla şekillenen çıkma zarif konsollar tarafından taşınmaktadır. Üçüncü kata geçişte yapıyı bir friz dolaşmaktadır. Üçüncü kat çatı katı olarak düzenlenmiştir. Üçgen biçimli formuyla Avrupa'nın Neo-Klasik üslubunu (Ampir) hatırlatmaktadır. Cumbanın altında yer alan dükkânın giriş ve pencere alınlıkları geometrik motiflerden oluşan kompozisyonlarla zarif bir şekilde bezenmiştir.

20. yüzyıl ortalarına ait olduğunu düşündüğümüz bir fotoğrafta yapıdaki değişimler özellikle pencerelerde görülmektedir. Cephe-
deki yuvarlak kemerli, estetik pencereler kaybolmuş ve yapı bakımsız bir hâlde görülmektedir. Cumbanın altında yer alan dükkân ise ihtişamını kaybetmeye başlamıştır.

Pierre Loti'nin hatırası için eklenen kitabe

Günümüzde evin görünümü (Çağlar Han)

Günümüzde iş hanı olarak kullanılan yapı kaçak katlarla beş katlı olmuştur. Eski fotoğraflardan takip edebildiğimiz üçgen biçimli teras kat ortadan kaldırılmıştır. Cumba altında yer alan dükkân ikinci kat seviyesinden çektiği tente ile Türk lokumu satmaktadır. Satıldığı ürünlerin bir kısmını dükkân önüne yanındaki çantacı esnafı ile birlikte yerleştirmiş ve biçimi neredeyse tamamen değişen yapının algılanmasını daha güç hâle getirmiştir. Ticarî kaygılar neticesinde hem yapının biçimi değişmiş hem de dükkânın şekli ve anlayışı yenilenmiştir. Bu durum kapı üzerinde yer alan kitabenin fark edilme ihtimalini de düşürmüştür.

Osmanlı'nın son dönemlerinde yazılarıyla Türklere destek veren Pierre Loti'nin kısa bir süre dahi olsa konakladığı evin biçimi neredeyse tamamen değiştirilse de kitabenin yerini koruduğunu görmek, gönüllere su serpmesi açısından önem arz etmektedir. Son olarak, evin biçiminde gerçekleşen değişimin Pierre Loti yerine herhangi birinin konakladığı bir yapı olsa dahi kabul edilebilir bir şey olmadığını ifade etmek isterim.

KAYNAKÇA

- Abdülhak Şinasi Hisar, İstanbul ve Pierre Loti, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015.
- Alain Quella-Villeger, "Aziyade ve İstanbul Aşığı" (Çev. Hülya Tufan), P Sanat Kültür Antika, S. 6, İstanbul 1997, s. 88-96.
- Alain Quella-Villeger, Pierre Loti: Gezegen Seyyahı, (Çev. Aysel Bora), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Anonim, "Pierre Loti'nin Abdülmecid Efendi'ye Mektupları", Hayat Tarih Mecmuası, C. 2, S. 10, İstanbul 1965, s. 10-15.
- Galip Baldıran, "Pierre Loti'nin Türkiye'ye Olan Sempatisi", Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, S. 14, Konya 2002, s. 187-192.
- Kemal Kahraman, "Loti, Pierre", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 27, Ankara 2003, s. 213-214.
- Pierre Loti, Aziyade, (Çev. Ali Faruk Ersöz), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.
- Pierre Loti, Türkiye İçin Mektuplar, (Çev. Sevim Sönmez), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Semavi Eyice, "Pierre Loti ve Aziyade Başlıklı Romanı", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler (5-7 Mayıs 2000), İstanbul 2000, s. 370-399.
- Sırrı Akıncı, "Pierre Loti'nin Sevgilisi Aziyade'nin Mezarı Nerede", Hayat Tarih Mecmuası, C. 1, S. 4, İstanbul 1966, s. 29-31.
- Taha Toros Arşivi

GELENEKSEL VE TAMAMLAYICI TIP KÖŞESİ

Müzik Terapi

Çiğdem ORGUN ŞAHİN*

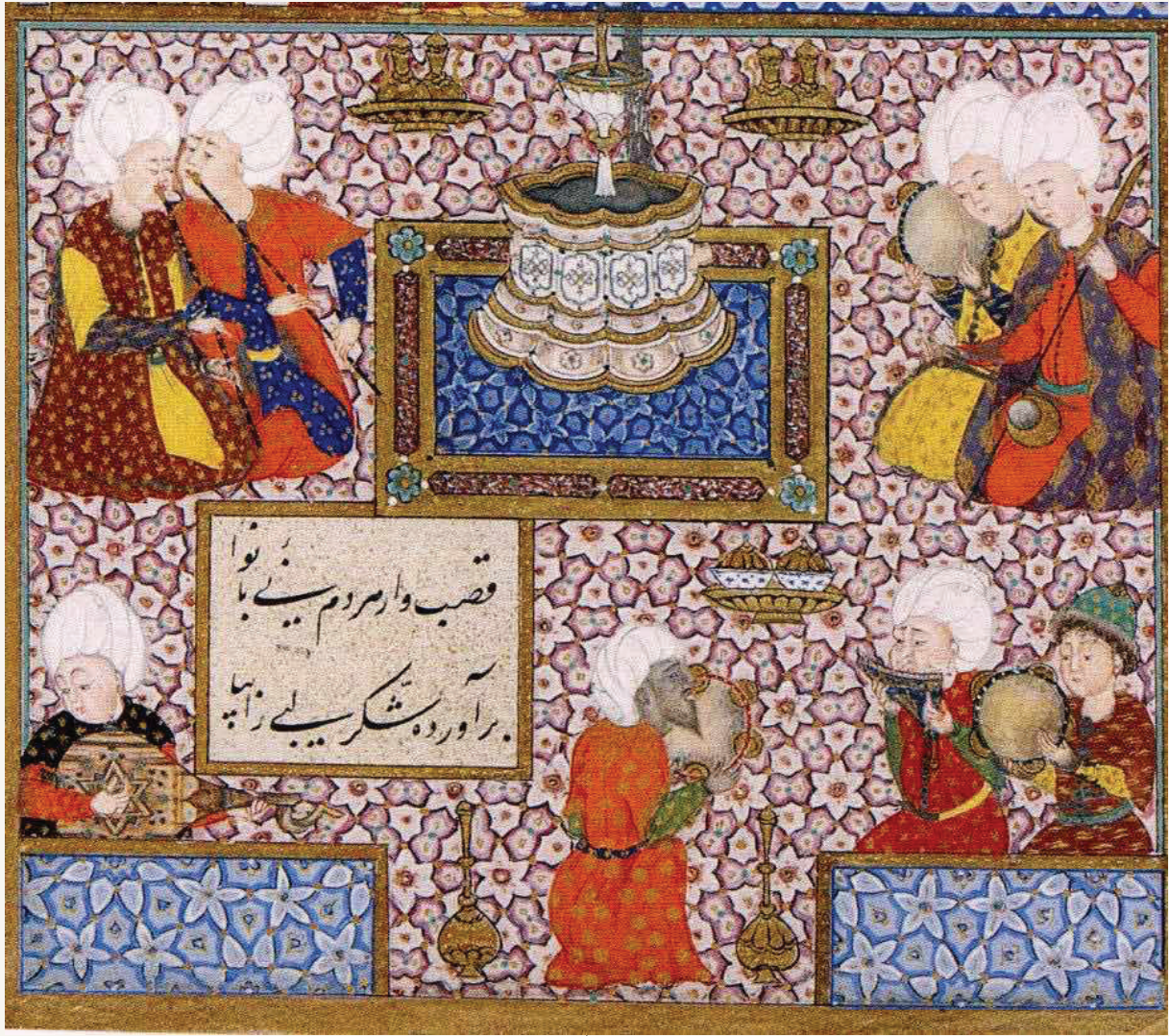

İnsanlığın en eski sözsüz iletişim ve ifade araçlarından birisi olan müzik, düzenli ses ve titreşimlerden meydana gelen bir enerjidir. Aynı zamanda müzik, belirli fiziksel ve akustik özelliklerinden ötürü güçlü bir iyileştirici araçtır. Vücudumuzdaki kemiklerin, dokuların ve organların kendine özgü belli yankı yapan frekansları vardır. Bu armonik bileşim, bizim kendi kişisel rezonansımız veya titreşim seviyemizdir. Vücudumuzdaki hücresel titreşimler değişik nedenler yüzünden bozulduğunda uyumsuz titreşimler ortaya çıkar ve bedenimiz rahatsızlık yaşayarak hastalanır. Müzik terapi ile rezonans yapması için bozulmuş hücreye dışardan yeni bir titreşim verilir. Böylece hücrenin kendine özgü titreşimi yeniden düzenlenerek iyileşme sağlanır. Bedenimizi, her birinin eşsiz bir tınısı ve akort edilme şekli olan enstrümanlar topluluğuna benzetirsek ruh hâlimize uygun bir müzik dinlediğimizde farkında olmadan bedenimiz bu işitsel uyarana ayak uydurur.

Müziğin insanın duygusal durumunu düzenleyen serotonin, dopamin, adrenalin, testosteron gibi hormonları olumlu etkilediği; kan basıncı, solunum ritmi gibi fizyolojik işlevleri düzenlediği ve beyindeki oksijen ve kanlanmanın dengesini sağladığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda sinir ve endokrin sistemi üzerinde olumlu etkiler oluşturarak, duygu ve düşüncelerde anlamlı tepkilerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu yönleriyle müzik terapi; kanser, kalp, damar hastalıkları, nörolojik hastalıklar gibi kronik hastalıkların tedavisinde, iyileştirme sürecinin hızlandırılmasında, tedavinin çabuklaştırılmasında ve

fiziksel sağlığın korunmasında destek amaçlı uygulandığı gibi hastalarda ağrının etkisini azaltmak için de kullanılmaktadır. Ameliyat öncesinde, sırasında ve sonrasında, yoğun bakımda, doğum sırasında, yanıklar ve kırıklar gibi acı veren, pansuman gerektiren uygulamalarda ve palyatif (köklü bir çözümü olmayan) hastaların bakımında uygulanmaktadır. Vücudun hastalıklarla mücadele edebilmesi için acıyı mümkün olduğunca az hissetmesi gerekir. Müzik, vücutta ritmik nefes alışverişi sağlayarak gevşeme cevabı oluşturabildiği gibi ruh hâli üzerinde olumlu etki yaratarak ağrının azalmasında da etkili olmaktadır. Bu sayede dikkati ağrıdan uzaklaştırarak hasta rahatlar ve acıyı daha az hisseder. Dolayısıyla sinir ve kas sistemi gevşer, kalp atışları normale döner. Ayrıca stres ve anksiyete, öfke problemleri, sınav kaygısı, depresyon, sosyal fobi ve uyku bozuklukları gibi psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde de müzik terapinin destekleyici bir yöntem olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Geçmişten günümüze şifa bulmak isteyen hastaların başvurduğu müzik terapi, en eski tedavi yöntemlerinden biridir. Birçok çalışma Anadolu, Roma, Çin ve Mısır'da müziğin tedavi amaçlı olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. İslamiyet'in kabul edilmesiyle müziğin değişikliğe uğraması onun tedavide kullanımını olumsuz etkilememiş, aksine Avrupa'daki uygulamalardan çok önce Selçuklu, Memluk ve Osmanlı Türkleri tarafından Bursa, Kahire ve Şam hastanelerinde farmakolojik tedavinin yanı sıra akıl hastalarının tedavisinde de müzik kullanılmıştır. Yaklaşık 6 bin yıllık müzik

terapi geçmişine sahip olan Türkler; müzikle tedaviyi Acemler ve Araplardan öğrenerek düzenli ve bilinçli bir biçimde uygulamış ve bu tedavinin öncülüğünü yapmış ayrıca Batılıların ruh hastalarını bir hasta olarak kabul etmeyip, işkenceye maruz bıraktıkları orta çağda, ruh hastalarına ve tedavilerine büyük önem vermiştir. Asya Türklerinde, bin yıllar öncesinden başlayan müzikle tedavi geleneği biçim değiştirmiş, İslamiyet'in etkisiyle daha da güçlenerek Selçuklulara ve oradan da Osmanlılara ulaşan bir seyir takip etmiştir.

Tarihte müziği hastane ortamında tedavi amaçlı kullanan ilk Türklerdir. Kindî'den başlayarak Farabî, İbni Sina ve Sâfiyyüddin Urmevî ile devam eden ve belirli ses aralıklarının terkihiyle oluşan yeni makam anlayışı tedavi amaçlı bu hastanelerde kullanılmaya başlanmıştır. İlk kez Selçuklular zamanında açılmaya başlanan bu hastanelerin sayıları Osmanlı döneminde de çoğalarak farklı bölgelerde fa-

aliyet göstermiştir. İlk kurulan hastane olan ve Nureddin Hastanesi (1154) olarak bilinen hastanede, müzikle tedavi merkezinde akıl hastaları için özel bir bölümün bulunduğu ve burada müzikle tedavi yapıldığı bilinmektedir. Divriği Ulu Camii ve Dârüşşifası (Turan Melik Dârüşşifası) Anadolu'da müzikle tedavinin uygulandığı merkezlerden biridir. 1985 yılında UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası" listesinde ilk üç içine girmiştir. Amasya Dârüşşifasının ise en önemli özelliği; dünyada akıl hastalıklarının müzik ve su sesiyle iyileştirildiği ilk yer olmasıdır.

Osmanlılar döneminde müzikle tedavi yapılan hastanelerden ilki olan Fatih Dârüşşifası o dönemde Avrupa'nın en büyük hastanesiydi. Enderun Hastanesi ise medrese olarak eğitim veren bir kurumdu. Enderun'da bulunan çocuk yaştaki öğrenciler hastalandıklarında bu hastanede mûsikî ile tedavi edilmişlerdir. Osmanlı döneminde tedavide müziğin kul-

lanıldığı en özellikli hastane ise 1484 yılında Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılan Edirne Dârüşşifası olmuştur. Bu Dârüşşifada akıl hastalarına ilaç tedavisi ve müzik terapisinin yanında, güzel kokularla (sümbül, reyhan, lale, karanfil, şebboy vb.) rehabilitasyon yapıldığı da bilinmektedir. II. Bayezid müziğin Türk kültürü üzerinde etkisini kavramış, ses ve müziğin hasta insanlarda kullanılmasının önemini yaptırdığı Külliye’de müzik ile tedavi yöntemini kullanarak göstermiştir.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde; bu Dârüşşifâda hânendelerin, neyzenlerin, kemânîlerin, mûsikârîlerin, santûrîlerin ve ûdîlerin haftada üç gün fasıl yaptıklarından bahsetmektedir. Dârüşşifâ, 1866’da Edirne’de yeni bir hastane açılınca, sadece akıl hastaları için hizmet vermeye devam etmiştir. Balkan Savaşı’ndan sonra ise tamamen boşaltılmıştır. Trakya Üniversitesi tarafından onarılan yapı bugün Tıp Tarihi Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Tarihte Müziği Hastane Ortamında Tedavi Amaçlı Kullananlar

El- Kindî (796 – 874)

Abbasi döneminde müziğin eğlence anlayışından bilim anlayışına geçişinde ilk bilimsel eserler veren İslam filozofu El-Kindî’dir. Ayrıca müzik terapi konusunda ilk yazılı izleri El-Kindî’nin müzik risalelerinde görüyoruz. Müzik üzerine on adet risale yazan El-Kindî, udun dört teli ile diğer dörtlemelerin (dört mevsim, dört element, vücudun dört sıvısı, rüzgârların yönü, ayın evreleri vb.) ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Kindî’ye göre udun telleri, vücudun belli sıvılarına etki eder ve udun tellerini çalmak, müziği dinleyen kişinin vücudunda bu sıvıların dengesini değiştirmektedir. Dört sıvı (ahlât-ı erbaa) veya humoral patoloji görüşü eski Yunan’dan alınmıştır. Kısaca söz etmek gerekirse Hipokrat, “İnsanın Doğası Üzerine” adlı yazılı eserinde; insan bedeninin dört sıvıdan kan, balgam, sarı safra ve kara safradan meydana geldiğini ve bu sıvılar arasındaki dengenin bozulmasıyla hastalıkların ortaya çıktığını ileri sürer. Hipokrat’ın bu humoral patoloji teorisi Galen tarafından kabul edilerek yayılmış ve hücre teorisine kadar yaklaşık 2000 yıl boyunca tıbbî tedavi uygulamaları üzerine etkili olmuştur. Galen’den etkilenen El Kindî ve İbni Sina gibi hekimlerin de dört sıvı görüşünü geliştirerek kullandıkları

görülmektedir. El Kindî, udun dört telinden zîr telinin sarı safrayı, mesna telinin kanı, mesles telinin balgamı ve bam telinin kara safrayı arttırdığını ileri sürer. Yani hekim hastalığın hangi sıvı azlığına bağlı olduğunu düşündüyse, o sıvıyı arttıracak tel üzerinden müzik terapi uygulamaktadır. İlginç olan, bağırsak veya ibrişimden yapılan bu tellerden bam telinin siyah, mesles telinin beyaz, mesna telinin kırmızı ve zîr telinin sarı renkli olmasıdır. Basitçe, el-Kindî hangi telin hangi vücut sıvısını etkilediğini belirlerken telin renginden ilham almış gibi görünüyor.

Eski hekimlikte, bedenin sağlığının yurakıda bahsedilen dört hılt (ahlât-ı erbaa) ve maddenin temeli olan dört unsurun dengeli olmasına bağlı olduğu düşünülürdü. Hastalıkların bu dengelerin bozulması sonucu ortaya çıktığına inanılırdı. Evren uyum demekti, insan da öyle. Uyum, sağlıklı olmak demekti. İşte Kindî, risâlesinde bu uyumu ve müziğin etkisini açıklamıştır. Hastalık adından ise hiç bahsetmemiştir.

Kindî, müzik risâlesinde dinleyenin yaşına göre müziğin etkisini genç, yaşlı ve orta yaş diye belirlediği üç gruba göre şöyle sınıflandırır: “*Dinleyenin yaşına, zamanın ve gündüzün hangi çeyreğinde olduğuna bakılır ve buna göre hangi gınânın uygun olacağı ayarlanır. Şâyet dinleyen genç ise ve zaman da yaz mevsimi ise onu etkileyecek gınâ günün sonunda veya gecesinin başında başlar. Bunlarla beraber onun tabiatına ve hangi mizâca meyilli olduğuna da bakılır. Eğer yaşlı ve zaman da kış ise onu etkileyecek gınâ gündüzün başında başlar. Soğuk mizaçlı ise gündüzün ikinci çeyreğinde başlar. Gençliğinin kemâlinde olgun yaşta ise ve safrası mizâcına hâkim ise onu etkileyecek gına gündüzün yarısından sonra başlar.*”

Bu anlayışı devam ettiren Türk filozoflarından Farabî ve İbni Sina da müzik nazariyatını araştırırken sesin gücünü ve insan üzerindeki etkisini incelemiştir. Farabî ile birlikte udun tellerinin yerini makam isimleri, vücut sıvılarının yerini insanın psikolojik ve duygu durum hâlleri almaya başlamıştır. Farabî hastalıkları tedavi etmede makamların etkisini araştırarak makamların insanlar üzerinde bıraktığı tesirleri belirlemiştir.

* Dr., Aile Hekimi, Fitoterapist

Farabî (870-950)

Ünlü filozof ve bilim adamıdır. Aynı zamanda gökbilimci ve müzisyendir. Özellikle müzik ve psikoloji ile uğraşmış ve Doğu müziğinin en büyük dayanağı olan Mûsikîü'l-Kebîr adlı kitabında kanun, ud gibi birçok enstrümanı ilk defa tarif etmiştir. Farabî, kitabında hangi makamların ne şekilde insan ruhuna tesir ettiğini şu şekilde anlatmaktadır: Buselik makamı; vakt-i duhâ (kuşlukta), kuvvet verir. Büzürg makamı; vakt-i işâ (yatsıdan sonra) korku verir. Hicaz makamı; beyne's-salavateyn (ikinci) alçakgönüllülük verir. Hüseyinî makamı subh-i sâdık (sabah) sükûnet, rahatlık verir. İsfahan makamı; vakt-i gurûb (gün batarken), hareket kabiliyeti, güven hissi verir. Küçek makamı; hüznün ve elem verir. Neva makamı; akşam vakti, lezzet ve ferahlık verir. Rast makamı; güneş iki mızrak boyu yükselince, neşe, huzur verir. Rehavî makamı; subh-i kâzib (imsak, yalancı sabah), sonsuzluk fikri verir. Saba makamı; cesaret ve kuvvet verir. Uşşak makamı; vakt-i zuhûr (öğlen vakti), gülme, âhenk verir. Zirgüle makamı; nısf-ı nehâr (sabah-öğle arası), uyku verir.

İbni Sina (980-1037)

Büyük İslam bilgini ve filozoflarından İbn Sina, Farabî'nin eserlerinden çok yaralandığını ve hatta mûsikîyi de ondan öğrenerek tıp mesleğinde uyguladığını ifade etmiş ve şöyle demiştir: *"Tedavinin en iyi yollarından, en etkililerinden biri hastanın aklî ve ruhî güçlerini artırmak, ona hastalıkla daha iyi mücadele etmek için cesaret vermek, hastanın çevresini sevimli, hoşâ gider hâle getirmek ona en iyi mûsikîyi dinletmek ve onu sevdiği insanlarla bir araya getirmektir."* İbni Sina'ya göre "ses" varlığımız için zarurîdir. Âhenkli bir düzen içerisinde, belirli bir şekilde ayarlanmış olan sesler, insan ruhu üzerinde çok derin tesirler yapar. Sesin etkisi insan sanatı ile zenginleştirilir. Yine İbni Sina'ya göre ses tonu değişiklikleri insanın ruh hallerini belirtir. İbni Sina'nın müzikle tedavi uygulamaları incelendiğinde vakitlere göre makam uygulamaları; seherde rehavî, sabah vakti hüseyinî, güneş doğduktan yükselinceye kadarki zamanda rast, öğleye kadarki vakitte bûselik veya zirefkend, öğle vakti zengüle ve uşşak, ikindiye kadar hicaz, ikindi vakti akşam vakti isfahan ve neva, yatsı vaktinde büzürg ve uyku hâlinde muhtelif ma-

kamlar şeklinde olmuştur. Ayrıca, esmer tenlilerde irak makamı, buğday tenlilerde ısfahan makamı, sarışın tenlilere rast kararlı makamlar ve beyaz tenlilere küçek makamı tavsiye edilmiştir.

Şuurî Hasan Efendi (Ö. 1693)

Osmanlı'nın şair hekimlerinden Şuurî Hasan Efendi, Tâdil-i Emzice adlı eserinde, makamların hangi durumlarda, hangi vakitlerde etkili olduğunu, hangi gezegenle hangi makamın nasıl etkileştiğini yazmıştır. Şuurî, araştırmalarını daha da yoğunlaştırarak, hangi makamın hangi meclis insanına, hangi makamın hangi milletin insanlarına etki ettiğini bile bildirmiştir. Şuurî'ye göre; bilim adamları üzerinde rast makamı vb., yöneticiler üzerinde ısfahan vb., dervişler için hicaz vb., Sûfiler için ise rehavî vb. etkilidir. Hasan Şuurî, kitabında müzik bilmeyen hekimin tanı ve tedavide başarılı olmayacağını iddia etmiştir.

Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi (1727 – 1801)

Geleneksel Osmanlı hekimliğinin son temsilcisidir. Akciğer ve cüzzam hastalığı hakkında verdiği bilgilerle tıp bilimine katkıda bulunmuştur. Gevrekzâde'ye kadar olan dönemde ilgili yazarların kitaplarında kısım ya da bölüm olarak değinilen müzik terapi, er-Risâletü'l-mûsikîyye mine'd-devâi'r-rûhâniyye adlı eserle ilk kez müstakil bir kitapta ele alınmıştır. Bu mûsikî risâlesinde makamların tedavi ettiği hastalıklar, makamların burçlarla ilişkisi, ten rengi, milliyet ve mesleklerle ilişkisi anlatılmıştır. Bir başka ilginç nokta da yeme-içme arttığı için artık müziğin insan ruhuna etkisinin azaldığının ileri sürülmesidir. Gevrekzâde'nin bir diğer eseri olan Netîcetü'l-fikriyye fî-tedbîri velâdeti'l-bikriyye; çocuk hastalıkları ve çocuk psikiyatrisi konularını işlemekte, kitabın ikinci makalesinde müzik makamları ile çocuk hastalıkları arasında ilişkiler kurmaktadır.

Görüldüğü gibi Gevrekzâde; hem müzik terapi alanına ayırdığı kitabı (Mûsikî Risâlesi) ve diğer kitabının (Netîcetü'l-fikriyye) bir bölümü ile makamların müzikle tedavide kullanımını konusunda en önemli yazarlardan biri konumundadır.

Hacı Hâşim Bey (1815 – 1868)

Hacı Hâşim Bey, “Hâşim Bey Edvârı” veya “Hâşim Bey Mecmuası” adlı müzik ve güfte kitabını yazmış ve Sultan Abdülaziz’e ithaf edilmiştir. Kitapta makamların ve usullerin tarifi verilmiştir. Ancak kitabın bir bölümünde, makamların insanlara hangi zamanda etkili olacağından söz edilmekte ve çizimle oluşturulmuş insan figürlerinden birinin üzerinde çeşitli anatomik bölümlerle makam isimlerinin eşleştirildiği dikkati çekmektedir. Bu kitap, bildiğimiz kadarıyla Türk müziği makamlarının insan üzerine etkilerini ele alan son yazılı tarihî kaynak olmuştur.

Tüm bu bilgiler ışığında şunu söyleyebiliriz. Makamların; duygular, organlar, gezegenler, burçlar, dört element ve dört hılt ile ilişkileri, Farabî, İbni Sina, Ebû Bekir Razî, Hasan Şurî, Hekimbaşı Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi, Hâşim Bey gibi âlimler tarafından tasnif edilmiştir.

Bu tasniflerden derlenen bilgilere göre müzik terapide kullanılan başlıca makamlar ve etkileri şunlardır:

Acemaşîran Makamı

Ateş tabiatlıdır. Kuru-sıcak makamdır. Fe-cirden kuşluk vaktine kadar etkilidir. Kemiklere ve beyne tesir eder. Vücutta yağ dengesine yardım eder. Yaratıcılık duygusu ve ilham verir. Durgun düşünce ve duyguları canlandırır. Hanımlarda doğumu kolaylaştırır. Anne karnındaki çocuğun yanlış duruşlarının düzelmesine yardım eder. Ağrı giderici ve spazm çözücü özelliği vardır. Lezzet verir, gevşemeye yardımcı olur. En eski şed makamlardandır.

Bûselik Makamı

Oğlak burcu ve Yay burcu, Satürn ve Jüpiter bağlantılıdır. Toprak-ateş tabiatlıdır. Sıcak-kuru yapıdadır. Öğleden sonra ve ikinci zamanı etkisi fazladır. Sarı safra, gündüz ve erkek bağlantılıdır. Kan dolaşımı, karın bölgesi, kalça, uyluk ve bacak bölgelerine etkilidir. Kulunç, bel ağrısı ve tansiyon rahatsızlıklarına faydalıdır. Kuvvet ve barış duygusu verir. Akıl hastalıklarına etkili olduğu konusunda önemli bilgiler vardır. En eski makamlardandır. Güzel yazma ve söyleme yeteneği anlamına gelen ebû-selik kelimesinden geldiği söylenmektedir.

Rast Makamı

Rast makamı, tedavi değeri yüksek olan dört esas makamdan birisidir. Sarı safra bağlantılıdır. Başa ve göze, soğuk organlar olan kemik, beyin ve yağlara, kaslara etkilidir. Sefa, neşe, iç huzuru ve rahatlık verir. Akıl hastalıklarına iyidir. Felç illetine devadır. Düşük nabzın yükselmesine yardımcı olur. Fazla uyumayı engeller. Spazmı çözücü özelliği nedeniyle spastik ve otistik hastaların tedavisinde yararlıdır. Koç burcuyla ilgilidir. Ateş, kuru-sıcak tabiatlıdır. Oğlak burcu ve su ile de ilişkilidir. Mars gezegeni ile bağlantılıdır. Erkek karakter gösterir. Gece yarısı ve seher zamanları etkilidir. Gündüzleri ise Salı günü etkisi fazladır.

Rehavî Makamı

Terazi burcu ve Aslan burcu, güneş ve Pazar günüyle ilişkilidir. Rüzgâr tabiatlıdır. Sıcak ve kuru özelliktedir. Seher zamanı ve ikindiyle

yatsı arası etkilidir. Sarı safra ve erkek özelliğindedir. Sağ omuz, baş ağrıları, burun kanamaları, ağız çarpıklığı ve balgamdan gelen hastalıklara, akıl hastalarına faydalıdır. Doğuma yardımcı olur. Göğüs, mide ve basen için faydalıdır. Sonsuzluk ve yer çekiminden kurtulma duygusu verir.

Hüseynî Makamı

Akrep burcu ve Kova burcu ile ilişkilidir. Su tabiatlıdır. Satürn etkilidir. Nemli ve sıcak özelliktedir. Sabah ve gün ağarırken etkilidir. Cumartesi özel günüdür. Güzellik, iyilik, sessizlik, rahatlık verir ve ferahlatıcı özelliği vardır. Karaciğer, kalp ve ruhların iltihabını söndürür ve yok eder. Mide hararetini giderici özelliği vardır. Sol omuza etkilidir. Sıtma hastalığına iyidir. Barış duygusu verir. İç organlara etkilidir. Tabiat ile birleştirir. İçindeki, gizli pentatonik yapı sebebiyle, kendine güven ve kararlılık duygusu verir; bundan dolayı otistik ve spastik hastalara faydalıdır. Mert bir ifadesi vardır. Kalp, karaciğer ve mide için faydalıdır.

Hicaz Makamı

Yay burcu ile ilişkili ve ateş tabiatlıdır. Sıcak özellik gösterir. Jüpiter bağlantılıdır. Yatsıdan sabaha kadar olan zamanda etkisi fazladır. Kuru-soğuk sebepli hastalıklar için faydalıdır. Kemiklere, beyne ve çocuk hastalıklarına tedavi edici etkisi vardır. Ürogenital sisteme ve böbreklere etki gücü fazladır. Göğüs bölgesi diğer önemli etki alanıdır. Düşük nabız atımını yükseltir. Alçakgönüllülük duygusu verir.

Nihavend Makamı

Oğlak burcu, Yay burcu, Satürn ve Jüpiter ile ilişkilidir. Toprak-ateş tabiatlıdır. Sıcak-kuru yapıdadır. Öğleden sonra ve ikinci zamanı etkisi fazladır. Sarı safra, gündüz ve erkek bağlantılıdır. Kan dolaşımı, karın bölgesi, kalça, uyluk ve bacak bölgelerine etkilidir. Kulunç, bel ağrısı ve tansiyon rahatsızlıklarına faydalıdır. Kuvvet ve barış duygusu verir. Akıl hastalıklarına etkili olduğu konusunda önemli bilgiler vardır.

Uşşak Makamı

Balık burcu ve Jüpiter ile ilişkilidir. Su tabiatlı. Soğuk-nemli özelliktedir. Fecirden kuş-

luk vaktine kadar, günbatımında ve Perşembe günleri etkisi fazladır. Beyaz balgam, gece ve dişi bağlantılıdır. Kalp, ayak rahatsızlıkları, gut ağrılarına faydalıdır. Gülme, sevinç, kuvvet ve kahramanlık duyguları verir. Çocukların bütün organlarını etkileyen kuru ve sıcak yellerde ve büyük erkeklerde görülen ayak ağrılarına faydalıdır. Derin aşk ve mistik duyguların ifade vasıtasıdır. Uyku ve istirahat için faydalıdır, gevşeme hissi verir.

Sabâ Makamı

Şecaat, cesaret, kuvvet ve rahatlık verir. Seher vaktinde daha etkilidir.

Isfahan Makamı

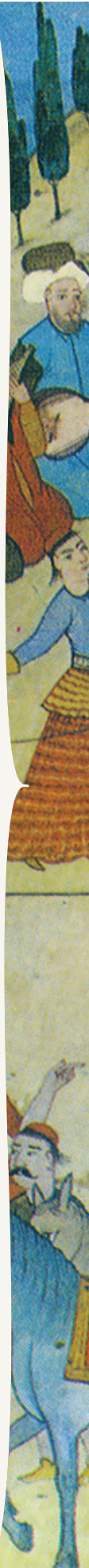
İkizler burcu ve Yengeç burcu ile ilgilidir. Hava tabiatlıdır, ikinci ile yatsı arası etkilidir. Su bağlantısı vardır. Soğuk ve nemlidir. Beyaz balgam ile ilgilidir. Dişi, gece karakterli, Pazartesi bağlantılıdır. Soğuk tabiatlı olduğu gibi, ateşli hastalıklardan vücudu koruyucu özelliği vardır. Ense, boyun, omuzlar ve sol dirsek için etkilidir. Güven hissi, uyum sağlama, hareket yeteneği, zihin açıklığı, gönül yenileme, düzgünlük verme, zekayı açma ve hatıraları tazeleme özelliği vardır.

Nevâ Makamı

Kova burcu, Oğlak burcu ve Satürn ile ilişkilidir. Hava tabiatlı ve kuru-soğuk özellik gösterir. Kara safra bağlantılıdır. Dişi özellik gösterir. Gece ve kuşluktan ikindiye kadar olan zamanda etkisi fazladır. Göğsün sağ tarafına, böbreklere, omurilik, kalça ve uyluk bölgelerine etkisi vardır. Üzüntüyü giderir ve lezzet verir. Gönül okşayan makam adıyla bilinir. Kötü fikirleri kovduğu, cesaret ve yiğitlik verdiği, gönül sevinci oluşturduğu ileri sürülür. Kuvvet ve kahramanlık duyguları meydana getirir. Akıl hastalıklarının tedavisinde faydalıdır. En eski makamlardandır. Buluş çağındaki kız çocuklarına ve kadın hastalıklarına etkisi vardır.

Irak Makamı

Boğa burcu ve Venüs bağlantılıdır. Toprak tabiatlıdır. Kuşluk ve ikinci vakti etkilidir. Kuru-soğuk karakterdedir. Kara safra ile ilişkilidir. Karakteri dişi olup, etkisi Cuma günü ve geceleri fazladır. Menenjit, beyin ve akıl

hastalıklarına faydalıdır. Omuz, kol, sol kol ve ellere etkilidir. Başın üst tarafına tesiri belirtilmektedir. Lezzet verir, düşünme ve kavrama konusunda etkilidir. Korku gidericidir. Saldırganlığı önleyici ve nevrotik hastaları tedavi edici etkisi vardır. Spiritüel tesiri görülür.

Büzürg Makamı

Aslan burcu, ateş ve güneş ile ilgilidir. Soğuk ve sıcak-kuru tabiatlıdır. Fecirden kuşluk vaktine kadar etkili olmaktadır. Kara safra, dişi ve gece bağlantılı olup, Merkür gezegeni ve Çarşamba günü ile ilgilidir. Zihni temizler, vesvese ve korkuyu def eder. Fikre yön verir. Kulunç ve beyin hasarı ile ortaya çıkan şiddetli hastalıklara yararlıdır. Güç kazandırır. Boyun, boğaz, göğüs, akciğer ve kalp ve basen için etkilidir.

Zengüle Makamı

Başak burcu, Terazi burcu ve Venüs ile ilişkilidir. Toprak tabiatlı, sıcak ve nemlidir. Günbatımından sonra etkilidir. Hava bağlantılıdır. Kan, erkek, gündüz ve Cuma günü ilişkisi vardır. Kalça eklemleri ve bacak içleri ile ilgisi bulunur. Kalp hastalıklarına, menenjit ve beyin hastalıklarına etkilidir. Beyin hastalıkları ve ruh hastalıklarının tedavisi için mide ve karaciğer ateşini yok eder. Hayal ve sırlar telkin eder. Uyku ve masal duygusu verir.

Zirefkend Makamı

Yengeç burcu ve Merkür ile ilişkilidir. Su tabiatlıdır. Uyku vakti etkilidir. Sıcak-nemli özelliğe sahiptir. Kan, erkek ve gündüz bağlantıları vardır; günü Çarşambadır. Sırt, mafsalları ve kulunca faydalıdır. Beyinle ilgili ağrıların, kalp, akciğer, göğüs, kalça ve sağ omuza etkilidir. Meclisin neşesini artırır, derin duygu hissi verir.

Müzik terapi 1850'lere kadar Anadolu coğrafyasında yaklaşık bin yıl süreyle uygulanmış ve sonra terk edilmiştir. 2000'li yıllara kadar bazı münferit girişimler olmakla birlikte asıl çalışmalar bu yıllarda hızlanmıştır. Mesela, diş hekimi M. Sadık Yiğitbaş'ın 1972 yılında basılan "Musiki ile Tedavi" adlı kitabı diş hekimliği alanında yayın olma özelliğini taşır. Türkiye'de müzik terapisiyle ilgili kurulan ilk kurum Tümeta'dır. Tümeta, 1976 yılında, Türk müziği-

sinin doğuşunu, gelişmesini, tedavi değerini, repertuar ve enstrüman zenginliğini araştırmak ve tanıtmak amacı ile Dr. Rahmi Oruç Güvenç tarafından kurulmuştur. Türk müziğinin günümüze ulaşabilmiş repertuarı, dansları, kıyafet ve dekorları, sosyo-kültürel ve psikolojik kaynakları, modern tıpta yeniden keşfedilen müzik terapinin uygulama malzemeleri, Tümeta'nın genel faaliyet konularıdır. 2000'li yılların başlarında başlayan ve giderek ağırlığını arttıran çalışmalarla Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği, 27 Ekim 2014 tarih ve 29158 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte düzenlenen on beş uygulamanın sonuncusu müzik terapidir. Yönetmeliğin ardından bu uygulamaları yapacak profesyonellerin yetiştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Aynı yıllarda bu uygulamanın bir alternatif tedavi yöntemi değil, geleneksel tıba uygun, kendine has kuralları olan, bilimsel bir tedavi yöntemi olmasının anlaşılması ve kanıta dayalı tıpta yerini almasıyla bilimsel çalışmalar, yüksek lisans ve doktora tezleri, kitap yayınları hız kazanmıştır. Üniversitelerde bu alanda dersler eklenmeye başlanmıştır. İlk defa 2008 yılında Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde "Müzik Terapi" seçmeli ders olarak açılmıştır. 2014 yılından itibaren İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Farmakoloji ve Tıp Tarihi ve Deontoloji dersi müfredatına Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları ana başlığı altında "Müzik Terapisi" konusu dahil edilmiştir. Hâlen de bu üniversitelerle birlikte Gazi Üniversitesi Müzik Bölümü Yüksek Lisans Programında Müzik Terapisi dersi ve Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nde "Müzik Terapi" seçmeli dersi verilmektedir.

Müzik terapinin, sanat, sağlık, tıp, eğitim, müzik ve psikoloji gibi pek çok alandan beslenen interdisipliner bir çerçevede insan sağlığının tüm yönlerine nüfuz edebilecek bütüncül bir yaklaşım biçimine sahip olması son derece önemlidir. Müzik terapi konusunda da yazılı eser bırakan Farabî, İhvân-ı Safâ ve İbni Sina, müziği riyazî bilimler adıyla bilinen matematik bilimleri içinde değerlendirmişlerdir. Riyazî bilimler temelde dört alt başlık içermektedir; aritmetik, geometri, astronomi ve müzik. Buradan anlaşılacağı gibi müzik aslında bir matematik uğraşısı olarak görülmüştür. Bu noktada bir parantez açılacak olursa; bin

yıl önce matematik çalışmalarının bir alanı olan müziğin günümüzde sadece bir sanat dalı olarak görülmesi ve özellikle üniversite öncesi eğitimde matematiğe yönlendirilen çocuklarımızın aynı hevesle müziğe yönlendirilmemesi, müzikle ilgilenen çocuğun matematik ve fenden uzaklaşacağının düşünülmesi tuhaf bir çelişkidir. Son yıllarda bu konuda ülkemizde yoğunlaşan çalışmalar çok memnuniyet vericidir. Unutulmamalıdır ki Müzik Terapi bir alternatif tedavi yöntemi değil, geleneksel tıbbı uygun, kendine has kuralları olan, bilimsel bir tedavi yöntemidir. Devlet kurumlarının bu konudaki desteği ile yeniden başlatılmış, âdetâ küllerinden yeniden doğmuştur.

KAYNAKÇA

- Adar, Çağhan, Sultan II. Bayezid Külliyesi ve Müzikle Tedavi, VII. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu, s.138-145.
- Bal Koçyiğit, F., II. Beyazıt Tıp Fakültesinde Akustiğin Mimari Tasarımına Etkisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi, 2021; 11(2), 698-716.
- Çankıcı, Sena, Ağrı Yönetiminde Müziğin Etkisi, VII. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu, s. 321-329
- Çetin, Fatma Coşar, Tan, Ali, Doğan Merih, Yeliz, Türk Müziğinin Gebelik Ve Yenidoğan Üzerindeki Etkileri, Zeynep Kamil Tıp Bülteni, 2017; 48(3): 124
- D. Goldman J., Seslerin Gizli Gücü, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul 2010, s.18, 20, 36-9, 161-180.
- Gün, Mukadder, Şahinoğlu, Serap, Müzik Terapi: Tarihsel Bir Yolculukla Türklerin Müziği Şifa Aracı Olarak Kullanmaları, Lokman Hekim Journal, 2011; Mayıs 11-14.
- Karamızrak, Neslihan, Ses ve Müziğin Organları İyileştirici Etkisi, Koşuyolu Heart Journal, 2014; 17(1): 54-57.
- Karşlı, Necmi, Manevi Bakımı Destekleyici Bir Uygulama: Müzik Terapi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2019; Haziran 1, 35: 259-286.
- Kayım, Gonca, Dünya'da Müzik Terapi Tarihi ve Eğitimi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Ana Sanat Dalı Türk Müziği Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; 2017.
- Kor, Gamze, Adar, Çağhan, Mim Kemal Öke ve Müzik Terapi Üzerine Düşünceleri, VII. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu, s.192-199.
- Öztürk, Levent, Özbek, Hanefi, Küllerinden Doğan Bir Tıbbi Uygulama: Müzik Terapi, Journal Of Health Services And Education; 2(1): 1-8.
- Torun, Şükrü, Müziğin Beynimizdeki Yolculuğu, Osmangazi Tıp Dergisi, 2016; 38 (Özel Sayı 1): 66-70.
- Dinç Kaya, Hüsnüye, Günaydın, Sevil, Kurt, Gülay, Gebelikte ve Doğum Ağrısının Kontrolünde Müzikoterapinin Kullanımı, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; Cilt 1, Sayı 3, 194-199.
- Uslu, Recep, Kindi'nin Eserinde Müzik Terapi, Yegâh Müsiki Dergisi, 2021; Cilt IV, Sayı 1, 1-14.
- Yalçın, Gökhan, Kevseri ve Hâşım Bey Mecmuası'na Göre Müziğin İnsanlar Üzerindeki Etkisi, VII. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu, s. 406-416.
- Yıldırım, Mustafa, Müzikle Tedavi: Tarihi, Gelişimi, Bağımlılıklarda Uygulanışı ve Türkiye'deki Müzik Terapi Uygulamaları, Türk Akademik Araştırmalar Dergisi, 2021; 6 (2).
- Yılmaz, Begüm, Can, Ümit Kubilay, Türkiye'de Müzik Terapi Uygulamalarında Kullanılan Müzikler, Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2019; 9 (13).
- <https://tumata.com/muzik-terapi/>
- <https://docplayer.biz.tr/27192504-Vii-uluslararasi-hisarli-ahmet-sempozyumu-7th-international-hisarli-ahmet-symposium.html>

Ayverdili Olmak Bir İnsanlık Hazinesi ile Tanışmaktır

E. Seval YARDIM*

“Kalbi eğitmeden aklı eğitmek, eğitim değildir.”

Bilgiye erişimin kolaylaştığı günümüzde eğitim belli kalıplar ve belli hizmetlerle sınırlı değildir. Ancak, yaşadığımız Covid hikâyesi ve bunun bir sonucu olarak uzaktan eğitim tecrübesi göstermiştir ki uzaktan bilgi aktarımı yapılabilir, ancak çocuğu “yetiştiren” bir zemin oluşturulamamaktadır. “Yetişmek” ise aklen, ruhen olgunlaşma, iletişim kurabilme, süreç yönetebilme, tavır, üslup kazanma, üretme, sorumluluk alabilme ve pek çok donanımı beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda eğitim sistemimizin sınav odaklı olması her ne kadar kısıtlayıcı olsa da Bakanlığımızın okullara kendi yapılarına uygun olarak ifade edilen donanıma sahip bireyler yetiştirmek için gereken imkânları sağladığı da bir gerçektir. İşte tam da bu noktada okul, çocuğun bilgiyi zihninde depoladığı değil, bilgiye etkin bir şekilde ulaşabildiği, özgün bir şekilde onu yoğurduğu ve bilgiyi çözüm odaklı kullandığı; bunu gerçekleştirebilmek için de beceri odaklı bir eğitim anlayışını benimseyen, millî ve manevî değerlerin, hayat becerilerinin kazandırıldığı bir ortamdır, ya da böyle olmalıdır.

Sâmiha Ayverdi Anadolu Lisesi, 1991 yılından bugüne 30 yılı aşan köklü bir eğitim kurumu olarak yoluna devam etmektedir. **“Akademik Başarı, Kültürel Birikim”** vizyonu ile yukarıda ifadesini bulan bir eğitim kurumu olmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede akademik çalışmaları ile etkin bir eğitim öğretim ortamı sunmaya çalışırken, projeleri ve sosyal, kültürel, sportif alanda yaptığı etkinlikleri ile öğrencilerine canlı bir okul hayatı vermektedir.

Okulumuz, kuruluşundan bu yana sınavla öğrenci almaktadır. 2021-2022 eğitim öğretim yılında liselere giriş sınavlarında Türkiye genelinde %1.86-%4.38 aralığındaki öğrenciler okulumuza yerleşmişlerdir. İngilizce ve Almanca olmak üzere iki ayrı dilde hazırlık eğitimi verilmektedir ve eğitim süresi Hazırlık+4 yıldır. Kurumumuzda 868 öğrenci, 56 öğretmen ve 7 personel ile yaklaşık bin kişi, aktif bir eğitim öğretim ortamını inşa etmektedir. Ayverdi ailesi, eğitimin vazgeçilmez diğer ana paydaşları olan velileri ve mezunları ile beraber büyük bir ailedir.

Ayverdi’de akademik eğitim, etkin bir yabancı dil eğitimi ile başlar. Hazırlık sınıflarımızda interaktif bir dil eğitimi verilmektedir. Yabancı dil eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olarak dilin kullanım alanına çıkması adına; öğrenci değişim programları, yurt dışı gezileri, tiyatro, münazara, kısa film, video, hazırlıklı konuşma etkinlikleri, İngilizce ve Almanca okul dergisi “Ayverdi Post”un yayımlanması, e-twinning, ERASMUS proje çalışmaları yürütülmektedir.

Fizikî kapasite olarak laboratuvar alanları, atölyeler, konferans salonu, spor salonu, kütüphane ve tüm mekânlar aktif öğrenme ortamının bir parçası olarak kullanılmaktadır. Öğrencilerin öğrenme süreçleri desteklenerek, soru çözüm grupları, bilgi aktarım grupları, öğretmenlerimiz tarafından hazırlanan ders föyleri, etkin rehberlik süreçleri ile takip edilmektedir. Mezunlarımız üniversite sınavlarında başarılı bir grafik çizmektedirler. “Ayverdi’de başarı, gelenektir.” felsefesi ile sürdürdüğümüz üniversite hazırlık çalışmaları 11. sınıfa kadar ders merkezli ilerlemek-

tedir. 11. ve 12. sınıflarda ise sınava hazırlık kursları, düzenli deneme sınavları ve öğrenci takibi ile yürütülen çalışmalar sonucu mezunlarımız üniversite eğitimine geçiş yapmaktadırlar. Daha çok mühendislik, tıp bilimleri ve hukuk ağırlıklı tercihlerle üniversitelere yerleşmektedirler.

Öğrenme sürecini; ortalama aynı hazırlık durumuna, düzeyine sahip öğrencilerin bireysel çalışma performansları ile yürüterek, bir üst eğitim kurumuna geçmek için sağladığı akademik donanım, olarak tanımladığımızda, gencin “kendini gerçekleştirme” yolunda sadece bu çerçevede kalması, onu “yetişmiş insan” yapmaz. Bu durumda Aristoteles’in “Kalbi eğitmeden aklı eğitmek, eğitim değildir. Vicdan olmadan aklı eğitmek tehlikelidir.” sözü dikkate değer bir noktayı işaret etmektedir. Öğrenciye millî ve manevî değerleri kazandıran, etkin okuma alışkanlığı ve iletişim becerilerini güçlendiren, düşünen, üreten, aksiyona geçiren, sorumluluk bilinci, ekip olma ve başarıya azmi veren yürüttüğü projeler ve sanatsal, kültürel ve sportif etkinliklerdir. Sâ-

miha Ayverdi Anadolu Lisesi'nin vizyonunda “kültürel birikim” olarak ifadesini bulan bu faaliyetler, tüm öğrencilere ulaşacak şekilde sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Her Ayverdili, okula adım attığı yıl onu Ayverdili yapan bir rozet takma töreni ile eğitime başlar. Bu tören ve onun arka planını oluşturan uyum programı ile liseli olmak, akademik ve kültürel olarak yetişmek adına bir alt yapı kazandırılmaya çalışılır. Sâmiha Ayverdi'yi, okulunun tarihini ve vizyonunu tanıyarak kendini onun içinde var edeceği bir zemini keşfeder.

Ayverdililer için bir başka önemli tören de “Sâmiha Ayverdi'yi Anma Töreni”dir. Bu tören üst sınıflar tarafından hazırlanır. Yarıyıl tatiline girmeden önce okulumuz yayınlarından olan ve 2015 yılında öğrencilerimiz tarafından hazırlanan “Ayverdililer Sâmiha Ayverdi'yi Anlatıyor” kitabı ile tanışan Ayverdili, eser ile ilgili edebiyat öğretmenleri rehberliğinde hazırlanan yönergeye uygun olarak kitabı okur. 2. Dönem başladığında yapılan “Ayverdili Olmak Bir İnsanlık Hazinesi İle Tanışmaktır.” temalı derslerde, Sâmiha Ayverdi ve eserleri ile tanışır. 22 Mart'ta “Sâmiha Ayverdi Anma Töreni” ile de okulumuza ismini veren büyük mütefekkir-yazar ve onun eserleri ve fikirleri ile tanışır. Aynı hafta Sâmiha Ayverdi için mezarı başında da bir anma programı düzenlenmektedir.

Okulumuzda yürütülen birçok projenin yanı sıra, Kitaplar Dile Geldi Edebî Metin Okuma Yarışması, Türkiye genelindeki okullar arasında düzenlenmeye devam edilmektedir. Gençleri medeniyetimize hizmet etmiş önemli isimlerle tanıştırmak ve onlardan ilham almalarını sağlamak amacıyla yine Türkiye genelindeki liseler arasında tertiplenen “Medeniyetimizin Köşe Taşları” projesi de sürmektedir. Bu çerçevede “Fuat Sezgin, Halil İncalcık ve Riyâziyeci Salih Zeki” hakkında paneller düzenlenmiştir. Yine Türkiye’de lise öğrencileri arasında yürütülen “Öğrenci Kimya Çalıştayı” gençlerin yeni donanımlarla yetişmesine imkân sağlayan projelerimizdendir. “Kariyer Günleri” bu bağlamda öğrencilerin geleceğe yönelik meslekleri tanımaları için yürütülen bir çalışmadır. Teknoloji takımımız projeleriyle TEKNOFEST başta olmak üzere çeşitli yarışmalara katılım sağlanmaktadır. Tüm bu projelerde üniversitelerle iş birliği yapılmaktadır. “TÜBİTAK 20204 A” ve “TÜBİTAK 4006 Bilim Fuarı” proje çalışmaları da aktif olarak sürdürülen proje çalışmalarıdır. Bu çerçevede öğrencilerimiz dereceler de elde etmektedir.

Sanatsal ve kültürel projeler, toplum hizmeti çalışmaları içinde; okul orkestrası müzik çalışmaları, geleneksel ve modern sanatlarda resim sergileri, yazar okur buluşmaları, konferans ve söyleşiler, finansal okur-yazarlık, felsefe atölyeleri, şiir dinletisi, tiyatro ve münazara çalışmaları, millî ve dinî günlerle ilgili programlar, geziler ve daha pek çok etkinlik düzenlenmektedir.

Bütün bunlardan maksat, memleket evlatlarının yetiştirilmesidir. Bu yolda sözü edilen tüm proje ve etkinlikleri özveri ile yürüten, fedakâr ve güçlü öğretmen kadromuzdur. Elbet daha yapılacak pek çok proje ve faaliyet bulunmaktadır. Bu yolda gayret bizden tevfik Allah'tandır.¹

1 <https://samihaayverdi.meb.k12.tr/>,

Yapay Zekâ Çağında İnsan-IV

Engin SORHUN*

İlk yazımızda; geldiği nokta itibari ile yapay zekâ çalışmalarının neticesinde “yardımsever, yaratıcı, zeki ve arkadaş canlısı” robotlar üretildiğinden, hatta kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplara bakılırsa, söz konusu robotların *neredeyse tasavvuf derecesinde bir tanrı tasavvurunun* olduğundan, yani “insan gibi”, “insanmışçasına” tepkiler verdiğinden bahsederken yapay zekânın gerçekten insan seviyesine ulaşıp ulaşmadığını sorguladık.

İkinci yazımızda; teknolojilerin tüm insanlığın hizmetine sunulmasına mukabil, onları geliştirenlerin ve icat edildikleri toplumların kültürel, tarihî, sosyal ve psikolojik dinamiklerini yansıttığını, Doğu ve Batı düşüncesinde “zekâ” ve “akıl” kavramlarının ele alınış ve dercelendirilme biçimleri üzerinden bir değerlendirme yaparak, son asırda yapay zekâ sahasında yapılan çalışmaların sair ekseriyetinin Batı kökenli olduğunu ve Batının zihnî dönüşümünü de yansıttığını açıklamaya çalıştık.

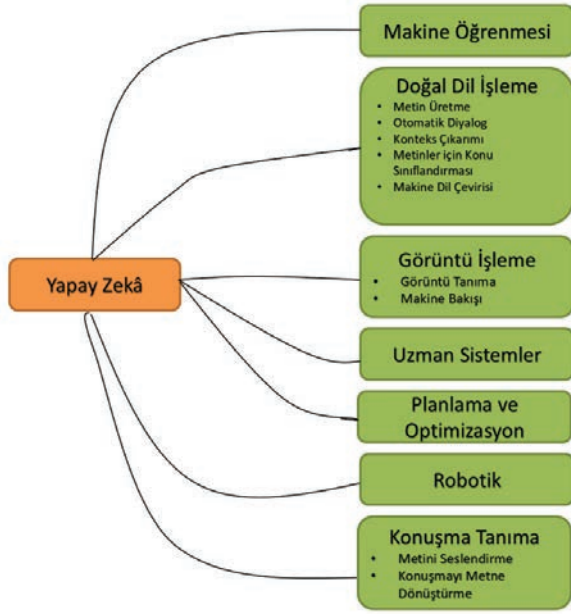
Üçüncü yazımızda ise; yapay zekânın kendisine sunulan veri kaynakları ile beslendiğini ve kendisine sorulan sorulara veya karşılaştığı yeni durumlara bunlar üzerinden oluşturduğu öğrenme kalıplarıyla cevaplar ürettiğini, bu kaynakların ise yakın zamanda internetin gelişimi, dijitalleşme ve üretilen dijital içeriğin sair ekseriyetinin Batılı toplumların üretimi olması hasebiyle, yapay zekâ robotlarının yanlı, önyargılı, ayrılıkçı, toplumsal dinamikleri zedeleyici, önyargıları bileyici sonuçlar üretebildiğini örnekleriyle vurguladık.

Önceki yazımız yapay zekânın ne öğrendiği ile ilgiliyken bu yazımız nasıl öğrendiği ile ilgili olacak. Yani bir bakıma, ilk iki yazı yapay zekânın varlık (ontolojik) yönünü sorgularken bundan sonraki yazılarımız yapay zekânın bilgi (epistemolojik) yönünü tartışmaya açmış olacak.

Makineler nasıl öğrenir?

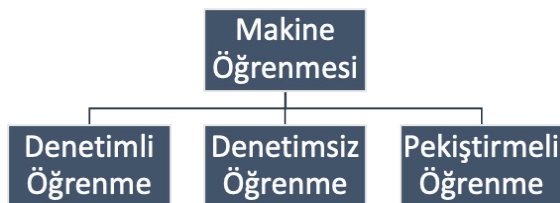
Yapay zekâ ile ilgili ilk çalışmalar “İnsanın öğrenme süreçleri matematiksel olarak tanımlanabilir mi?” sorusundan ortaya çıktı. Matematikçiler buna, kabaca öğrenme kalıplarının matematiksel formülasyonu diyebileceğimiz, algoritmalarla cevap bulmaya çalıştı. 1950’lerin sonarına gelindiğinde hesaplamalı bilimlerin (computational science) bu konuda tek başına yeterli olmadığı anlaşıncaya “İnsan bir biyolojik varlık olarak (sinir ağları, beyin vb.) nasıl öğrenir?” sorusuna cevap arayan sinir bilimi (neuroscience) ile iş birliğine gitmesi gerekti. Ancak, 1970’lere gelindiğinde insanın matematiksel ve biyolojik çerçevesinin ötesinde dinamiklere sahip olduğu gerçeğinden hareketle bu disiplinler arası iş birliği sosyal bilim dallarıyla daha da genişledi (insanın öğrenme biçimlerini tespit etmeye çalışan pedagoji, insanın çevresiyle etkileşiminin öğrenme sürecine etkisini inceleyen sosyal psikoloji gibi) ve bu disiplinler arası genişleme süreci felsefeden ilahiyata pek çok alanla da etkileşime girerek devam etmektedir.

Yapay zekâ disiplini; makinelerin insan diliyle nasıl etkileşime girdiğini inceleyen, sohbet robotları, yazım denetleyicileri ve Google translate gibi mütercim geliştirilen **doğal dil işleme** (NLP-natural language processing); video, fotoğraf gibi dijital ortama aktarılmış görsellerden faydalı bilgiler elde etmek için araçlar geliştirilen **görüntü işleme** (image processing); mücerret yapay zekânın müşahhas gövdesi diyebileceğimiz robotları ve uzuvlarını tasarlayan **robotik** gibi pek çok alt dal-dan oluşmaktadır.

Bu alt dallardan birisi de kendisine sunulan veriyi işleyen, analiz eden, öğrenen algoritmaların geliştirildiği ve uygulandığı makine öğrenmesidir.¹ “Yapay öğrenme”, “bilgisayar öğrenmesi” şeklinde de isimlendirilen makine öğrenmesi, insanların öğrenme şekillerini taklit etmek için algoritmaları, istatistikî yöntemleri kullanarak büyük hacimli verileri işleyen, modeller, kurallar, kalıplar oluşturan veriler arasındaki örtülü bağlantıları ortaya çıkaran, tahminler yapan ve bunların sonuçlarını ölçen yapay zekânın bir alt dalıdır.

İnsanlar bilgiyi doğrudan kendi şahsî tecrübesi olarak edinebildiği gibi başkaları tarafından paylaşılan tecrübeler yoluyla da edinirler. Makineler ya da yapay zekâ ise, önceki yazımızda açıkladığımız gibi geçmiş veriler yoluyla bilgi edinir. İnsanın öğrenme şekillerini taklit etmek üzere tasarlanmış makine öğrenmesi algoritmaları üç grupta toplanmaktadır. Bunları örneklerle açıklamaya çalışalım:

¹ Daha fazla bilgi için bkz. Sorhun, Engin (2021), “Python ile Makine Öğrenmesi”, Abaküs Kitap, İstanbul.

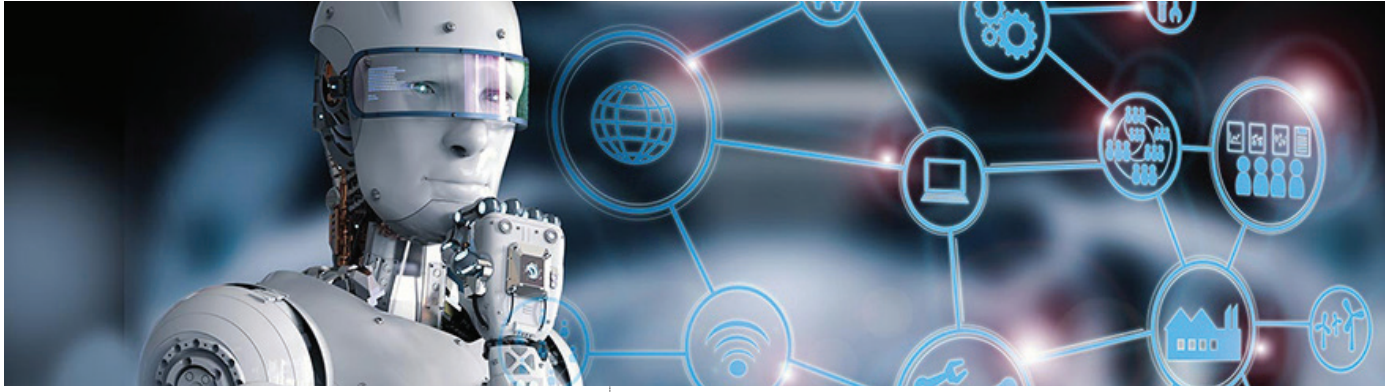
Denetimli Öğrenme

Bir insan dünyadaki ilk yıllarında anne, baba, akrabalar ve yakın çevresiyle temasta olacaktır. Bu ilk yıllarında çocuk güvenli ve korunaklıdır. Güvendiği insanları ses tonlarına, yüz hatlarına kadar öğrenmiştir. Biraz daha büyüyüp tecessüs ve keşif insiyâkiyle dış dünyaya adım atmaya başladığında karşılaştığı kimseleri ses tonları, yüz hatları vb. nitelikleriyle değerlendirip güvendiği insanlara yakın olanların öz niteliklerine sahip olanları, “güvenilebilir insan” olarak etiketlemesi kuvvetle muhtemeldir. Çünkü bu çocuğun geçmiş tecrübesi/bilgisi, belli öz niteliklere (girdiler) sahip olanları “güven” duygusu (çıktı) ile eşleştirmiştir. Yeni karşılaştığı insanların güvenilir olup olmadıklarını bu geçmiş öğrenme kalıbıyla (algoritma) *denetleyecektir*.

Bu öğrenme modelinin makine öğrenmesindeki karşılığına **denetimli öğrenme** denir. Mesela, 100 araca ait motor hacmi, trafiğe çıktıktan sonra kaç kilometre yol yaptığı, rengi gibi öz nitelikleri (girdiler) ve satış fiyatı (çıktı) bilgisinin olduğu bir veri seti düşünelim. Yapay zekâ, makine öğrenmesi algoritmalarını kullanarak belli özniteliklere sahip araçların satış fiyatlarının ne kadar olduğunu bu veri seti üzerinden öğrenecek ve bir model üretecektir. Yeni bir araç satışa çıkacağı zaman motor hacmi, kilometresi, rengi gibi bilgiler verildiğinde bu aracın satış fiyatını tahmin edebilecektir.

Denetimsiz Öğrenme

Şimdi de 23 Nisan Çocuk Bayramı vesilesiyle düzenlenen şenliklere katılmak için dünyanın dört bir tarafından gelmiş çocukların gösterilerini, bir stadyumun tribünlerinden izleyen beş yaşındaki bir çocuğu düşünelim. Siyahî, beyaz, sarı tenli..., çekik gözlü, iri gözlü..., sarışın, esmer... çocuklar. Ama ülkeleri, milletleri, ırkları bilinmiyor. Yani öz nitelikler varken, çıktı yok. Milletlerini, ırklarını bilmediği hâlde bu beş yaşındaki çocuk akranlarını tanımlamaya kalksa bunu nasıl yapardı? Muhtemelen hayalî gruplar ya da kümeler oluşturur ve özniteliklerine göre çocukları bunlara atardı. Çocuk bu kümelemenin doğru olup olmadığını asla bilemeyecektir. Çünkü bunun doğrulunu *denetleyebileceği* çıktı (ırk, millet bilgisi) mevcut değil.

Bu öğrenme modelinin makine öğrenme-sindeki karşılığına **denetimsiz öğrenme** denir. Denetimli öğrenmede veri setindeki girdiler çıktı ile eşleştirilerek sağlaması yapılırken denetimsiz öğrenmede veri setinde çıktı olmadığı için yapılan gruplandırma ya da kümelemenin doğru olup olmadığı sübjektiflik arz etmektedir. Mesela, 100 araca ait sadece motor hacmi ve kilometre bilgisinin olduğu bir veri setimiz olduğunu düşünelim. Yapay zekâ da bu araçları iki kümede toplamış olsun: Yüksek motor hacimli ve çok kullanılmış araçlar ile düşük hacimli ve az kullanılmış araçlar. Bu şekildeki iki küme farklı insanlar için farklı değerlendirilecektir. Çevreye duyarlı birisi birinci kümeyi “çevreye zararlı”, ikinci kümeyi de “çevreye daha az zararlı” olarak sübjektif bir şekilde isimlendirirken, bir oto galericisi sırasıyla “düşük fiyatla satılacak araçlar” ve “yüksek fiyatla satılacak araçlar” şeklinde yine sübjektif bir şekilde değerlendirebilecektir.

Pekiştirmeli Öğrenme

Elbette çocukluktan başlayarak insanlar her kararı, atacakları adımı, alacakları tepkiyi dünyaya geldiklerinden itibaren edine geldikleri bilgi ve tecrübelerinin ışığında gerçekleştirmezler: Çocuk elini sıcak çorba kabına daldırmış, eli yanmıştır. Belki de bunu annesinin uyarınca rağmen yapmıştır. Sonuçta bunu yapmamayı öğrenmiştir artık. Ya da çocuk sokakta karşılaştığı komşu teyzenin elindeki fileyi evine taşımış, hiç beklemediği hâlde küçük bir anahtarlık hediye edilmiştir. Sonuçta, bunun iyi bir davranış olduğunu öğrenmiştir.

“Havuç ve sopa” ya da “ödül ve ceza” olarak güncel hayatımızda karşılığını bulan öğrenme modeline, makine öğrenmesinde **pekiştirmeli öğrenme** denir. Olumlu veya olumsuz davranışların şahsın maruz kalacağı ödüllendirme ve cezalandırma uygulamalarıyla pekiştirilmesine dayalı makine öğrenme biçimidir. Bu makine öğrenme biçiminde yapay zekânın

şahsın hangi davranışlarının “olumlu” hangilerinin “olumsuz” değerlendirileceği önceden tanımlanır. Ayrıca, yapay zekânın olumlu davranışı nasıl ödüllendireceği, olumsuz davranışı nasıl cezalandıracağı da belirtilir.

Diğer öğrenme biçimlerine göre önemli ve keskin farklılıkları bulunmaktadır: Diğer öğrenme biçimlerinde sebep sonuç ilişkisi esnekken pekiştirmeli öğrenmede oldukça keskindir. Ayrıca, diğer öğrenme biçimlerinde şahıs geçmişte edindiği tecrübe ve bilgiye, yapay zekâ ise büyük miktarda veriye sahipken pekiştirmeli öğrenmede ön bilgi yoktur. Pekiştirmeli öğrenme, gözlem ve seçim yapma üzerine kuruludur. Bilgisayar oyunlarının bağımlılığa varan etkilerinin ana sebebi, bu oyunların pekiştirmeli öğrenme algoritmalarına dayalı olmasıdır.

Yapay zekânın *neyi* öğrendiğini ele aldığımız bir önceki yazımızdan devamla, bu defa yapay zekânın *nasıl* öğrendiğini açıklamaya çalıştık. Yapay zekâlarda kullanılan makine öğrenmesi biçimlerin gündelik hayatımızı kolaylaştırıcı, işlerimizin verimini artırıcı, karar alma süreçlerini destekleyici bir yönü olduğu inkâr edilemez. Bununla birlikte öğrenme biçimleri için çizilen çerçeve bir soruna çözüm sunarken başka bir soruna kapı aralamaktadır. Yanlış davranış kalıplarının olumlu davranış olarak ödüllendirilmesi yaygın bir örnektir. (Bilgisayar oyunlarında öldürdüğü insan kadar puan alınması) Gerek insanın gerekse yapay zekânın öğrenme süreçlerinin yukarıda bahsi geçen dar çerçeveye oturtulması oldukça sorunlu ve tartışmaya açık bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.²

Bir sonraki yazımızda yapay zekânın bilgi (epistemolojik) yönüne söz konusu gri alanları tartışarak devam edeceğiz.

2 Dubber, Markus ve diğerleri (2021), “Oxford Handbook of Ethics of AI”, Oxford University Press, Oxford, Birleşik Krallık.

Simgelerin Birleştiği *Bir Mühendislik Abidesi:* **1915 Çanakkale Köprüsü***

Mustafa Sinan YARDIM**

Türkiye, 21. asrın ilk çeyreğini yaşadığımız şu dönemde, pek çok alanda altyapısındaki eksiklikleri tamamlama yolunda önemli adımlar atmış bulunan bir ülkedir. Görünen odur ki büyük altyapı yatırımları tamamlandıkça, ülkenin gelişme yönündeki ivmesi de artmaya devam edecektir. Ulaştırma sistemi, hiç şüphe yoktur ki bir ülkenin hayatî öneme sahip altyapı alanlarından birisidir. Kentlerarası karayolu ulaştırması ağı ise, bir ülkenin âdeta dolaşım sisteminin ana damarları gibidir. Bu hâliyle, büyük ölçekli yolcu ve yük hareketlerine sahne olmaktadır.

Karayolları ve demiryolları, ulaştırma alt yapısının beraber ilerlemesi gereken iki temel unsurdur. Son yıllarda söz konusu iki alanda da ülkemizde büyük yatırımlar yapılmaktadır. Açılışı yapılan son büyük yatırım “**1915 Çanakkale Köprüsü**” projesidir.

Özellikle Türkiye’nin millî kalkınma hamlesi çerçevesinde “**Vizyon 2023 Master Planı**”nda öngörülen yurt sathında karayollarının iyileştirilmesi hedefine yönelik olarak, iç deniz hüviyetindeki Marmara Denizi’nin etrafının bir daire (ring hattı) olarak birleştirilmesi planlanmıştır. Bu öngörü çok yeni olmayıp, 90’ların başından beri devletin gündeminde ve planları arasındadır. Hatta zamanında, netice alınamayan ihaleler yapılmıştır. Türkiye’de bu büyük ulaştırma yatırımlarını gün-

müzde Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile bağlı müdürlükler planlayarak hayata geçirilmesi için gerekli çalışmaları yürütmektedirler. Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) tarafından “**Marmara Otoyol Ringi**”ni tamamlamak üzere “**Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu Projesi**”nin hayata geçirilmesine karar verilmiştir. (Şekil 1)

Projenin Güzergâhı

Bu proje; İstanbul’un Silivri ilçesindeki Kınalı civarından başlayıp, Marmara Denizi’nin batı kıyılarındaki Tekirdağ’ı geçtikten sonra Malkara’dan, Gelibolu Yarımadası’na ulaşmakta, Gelibolu ilçesinin güneyinde Avrupa kıtasındaki son nokta olan Sütluçe’den boğaz köprüsü geçişiyle Anadolu tarafında Lapseki (Şekerkaya mevkiinden) ilçesine bağlanmakta, buradan da Balıkesir’in Savaştepe ilçesine ulaşarak, nihayete ermektedir. Yol güzergâhı yaklaşık 325 km uzunluğundadır. Bu projenin inşa edilen ilk parçası kamuoyunda “**1915 Çanakkale Köprüsü**” olarak bilinen, “**Malkara-Çanakkale (1915 Çanakkale Köprüsü Dahil) Kesimi İş**”dir. Malkara-Çanakkale Projesi, tabiatı gereği köprü ve otoyol yapıları olarak iki ana parçadan meydana gelmektedir. Proje uzunluğu 101 km olup (89 km otoyol, 12 km bağlantı yolu), otoyol kesimleri Avrupa kıtasındaki Malkara- Gelibolu bölümü ve Asya kı-

tasındaki Lapseki-Çanakkale bölümüdür. Bu yazıda otoyol kesimlerinden ziyade 1915 Çanakkale Köprüsü'nden bahsedilecektir.

1915 Çanakkale Köprüsünün Teknik Özellikleri

1915 Çanakkale Köprüsü, Asya-Avrupa arasındaki 6. kıta geçişini sağlayan mühendislik yapısıdır. (Diğerleri İstanbul'daki 3 köprü, Avrasya karayolu tüneli ve Marmaray demiryolu tüp tünelidir.) Bu yapı, Çanakkale Boğazı'nın kuzey kesimine inşa edilen çift (ikiz) tabliye- li bir asma köprüdür. Mühendislik açıdan bir şaheserdir, denilse yanlış olmaz. Tabliyesi, ana kablo, askı halatları ve kule segmentleri çelik, yaklaşım viyadükleri betonarme, kule temelleri kompozit olarak imal edilmiştir. (Şekil 2) Köprüdeki çeşitli tipteki yükler kademe kademe; kule, tabliye, ana kablo, askı halatı ve ankraj adı verilen köprü elemanlar vasıtasıyla taşınılmaktadır.

Köprü'nün yer seçimi, tasarımı ve boyutlandırması, bölgenin tarihî ve coğrafi özellikleriyle uyumlu olarak yapılmıştır. Teknik mecburiyetlerle coğrafya ve tarihî gerçeklikler arasında, abidevî yapılara has, optimum bir denge tutturulduğu gözlenmektedir. Bu yönüyle eserin "Simgelerin Köprüsü" ifadesinin hakkını verdiği söylenebilir.

Köprü'nün ana (orta) açıklığı 2023 m, yan açıklıkları 770'şer m olup, köprü boyu 3563 metreyi bulmaktadır. Avrupa ve Asya yaklaşım viyadükleri de ilave edildiğinde (365 m+680 m) toplam boyu 4608 metredir. Kule yüksekliği deniz seviyesinden 318 metre, top mermisi şeklindeki külahlarıyla beraber 334 metredir. Kuleler toplam 146 adet çelik bölümden oluşmaktadır.

Kule temelleri (kesonlar), deniz seviyesinden Asya yakasında 45 metre, Avrupa yakasında ise 37 metre derinlikte tabana serbestçe oturmaktadır. Kesonların boyutları 74 m x 83,3 m olup, her biri yaklaşık bir futbol sahası kadar yani 6 dönüm arsadan daha büyüktür. Kesonlar, karada kuru havuzlarda imal edilip

Şekil 1. Marmara Otoyol Ringi

yerlerine yüzdürülerek taşınmış, sonra da batırılarak yerlerine çok yüksek hassasiyetle yerleştirilmişlerdir. Temellerin oturduğu zemin hem çakıl yataklaması yapılarak tesviye edilmiş, hem de 2,5 m çapında çelik kazıklar çakmak suretiyle güçlendirilmiştir. Kazıkların ulaştıkları en derin nokta deniz seviyesinden 84 m aşağıdadır. Asya tarafında 21,25 uzunluğunda 165 tane, Avrupa tarafında 40-46 m uzunluklarında 203 tane kazık çakılmıştır.

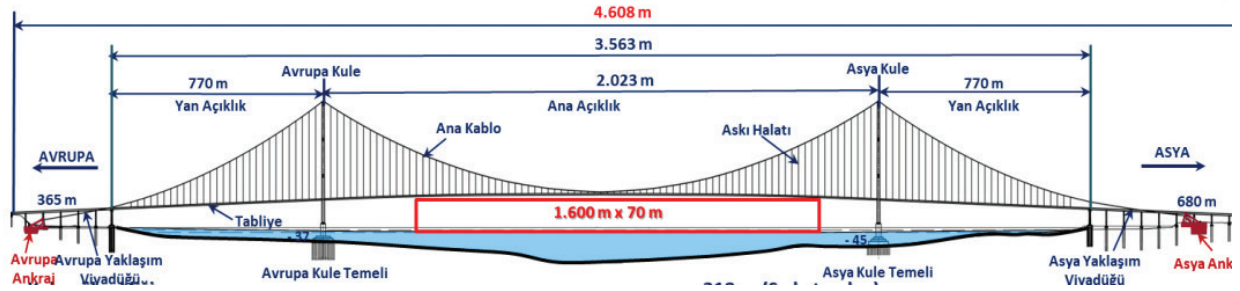

Köprü tabliyesi toplam 45,06 m genişlikte ve 3,5 m yükseklikte. Tabliye üzerinde iki yönde 3,65 metre genişliğinde 3'er taşıt şeridi ve birer tane bakım şeridi mevcuttur. Tabliyeler arasında 9 m genişlik bulunmaktadır. Orta açıklığın 1600 metresinde tabliye altı ile deniz seviyesi arasındaki temiz açıklık 70 metredir. Bu, Çanakkale Boğazı'ndan geçen gemi trafiğinin genel karakterine uygun bir yüksekliktir. Projede ortalama 320 tonluk 153 tabliye bloğu kullanılmıştır. Bunların montajında dünyanın en büyük yüzer vinçlerinden faydalanılmıştır.

Asma köprülerde yükler çeşitli kablolar vasıtasıyla taşınır. Ana kabloda en küçüğü 5,75 mm çapında galvanizlenmiş yüksek mukavemetli (1960 MPa) teller kullanılmıştır. 127 tane küçük telin birleştirilmesiyle 1 demet elde edilir. Ana kabloyu oluşturmak için; ana açıklıkta 144 adet demet, yan açıklıkta 148 adet demet birleştirilerek kaplanmıştır. Böylelikle ana açıklıkta 86,9 cm, yan açıklıkta 88,1 cm kablo çapına erişilmiştir. Ana kabloda 162 bin km tel kullanılmış olup, bunların toplam uzunluğu, arzun etrafını dört defa dönmektedir.

Köprüde 282 adet askı halatı kullanılmıştır. Bunlardan 250 tanesi tekli, 32 tanesi çiftlidir. Toplamda ise 314 askı halatı imal edilmiştir. En kısa halat 3,90 m, en uzun halat 232 m uzunluğundadır. Halatlar arasında 24 m mesafe bulunmaktadır. Ayrıca 286 adet askı halatı kelepçesi kullanılmıştır.

Projenin kendine has özellikleri ve zorlukları bulunmaktadır. Köprü coğrafi konum olarak, şiddetli hava hareketlerinin ve yüksek hızlı rüzgârların hakimiyetindeki aktif Kuzey Marmara fayına komşu bir bölgededir. Bu yüzde yapı, hâkim rüzgâr yüklerine dayanacak şekilde 9 m orta refüj boşluğu bırakılarak ortotropik ikiz kutu kesitli çelik tabliye şekilde tasarlanmıştır. Hem imalat hem de işletme safhalarında rüzgâr dayanımları çeşitli öl-

Şekil 2. 1915 Çanakkale Köprüsü Genel Özellikleri

çeklerdeki modellerle test edilmiş ve tasarımların güvenliği doğrulanmıştır. Deprem güvenliğini sağlamak için de çelik kazıklarla güçlendirilmiş zemin üzerine batırma keson tipi temeller tercih edilmiştir. Sismik açıdan dinamik yükler için boyutlandırma, en az 9 şiddetindeki bir depremde köprü'nün yapısal hasar almaması esasına göre yapılmıştır.

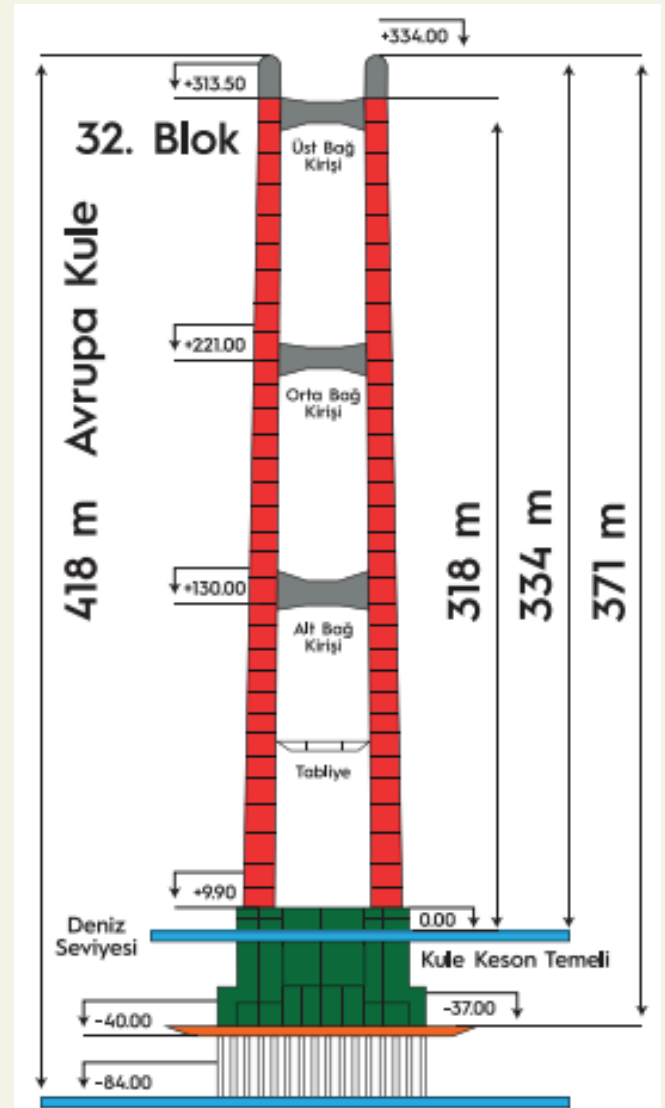
Projeden Beklenen Faydalar

Projenin doğrudan ve dolaylı pek çok faydasından bahsedilebilir:

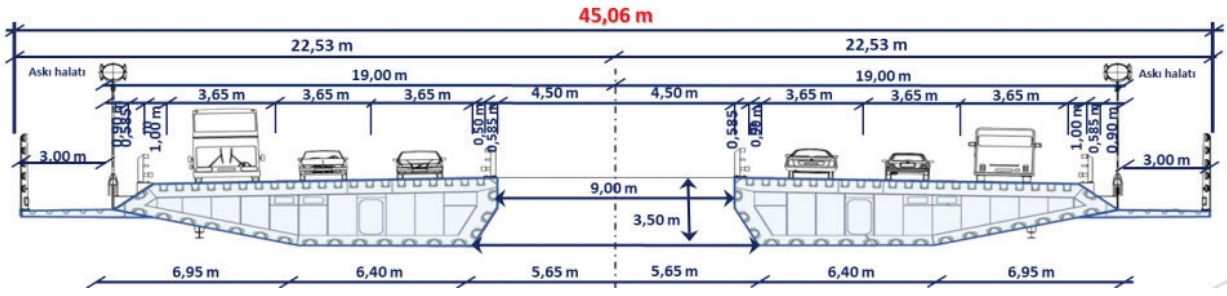
1. Türkiye'nin Vizyon 2023 perspektifine hem maddi hem de moral olarak katkı sağlayacaktır.
2. Bölgenin tarihi özellikleriyle uyumlu ve coğrafya ile bütünleşmiş bir abidevi eser kazandırılmış olacaktır.
3. Türkiye'nin Kuzey Batı bölgesindeki en büyük üretim havzasının merkezi, sürekli bir otoyol ringiyle bütünleştirilmiş olacaktır. Bölgede taşıma maliyetleri ve süreleri düşecektir.
4. Otoyol ringiyle özellikle Marmara, Ege, Akdeniz ve Batı Karadeniz havzalarının bağlantıları güçlendirilmiş olacaktır.
5. İstanbul Boğazı doğu batı aksındaki karayolu geçiş yüklerinin bir kısmı, güneydeki Çanakkale geçişine kayacaktır. Bu da karayolu trafiğinin bölge bazında daha dengeli dağılmasını destekleyecektir.
6. Trakya ve Batı Anadolu bağlantısı güçlenecektir. Bu çerçevede sanayi, tarım, hizmet üretimi, ticaret ve sosyal alanda bölgesel canlanmalara sebep olacaktır. Bu canlanmalar istihdam artışlarına sebep olacaktır. Özellikle Çanakkale ve Balıkesir havzasındaki potansiyeller

ve dinamikler, istenen seviyelerde harekete geçirilebilecektir.

7. Ülke içi turizm yanında, Avrupa ile bağlantılı özellikle Balkan ülkeleriyle ticarî ve kültürel etkileşim ilişkileri artacaktır.

Şekil 3. Kule geometrisi

Şekil 4. Tabliye en kesiti

Projenin Finansmanı

Bu projenin ihalesine 26 Ocak 2017 tarihinde çıkmış, kısaca, Daelim (G. Kore)-Limak (Türkiye)-SK (G. Kore)-Yapı Merkezi (Türkiye) olarak adlandırılan dörtlü konsorsiyum ihaleyi alarak 21 Mart 2017'de uygulama sözleşmesini imzalamıştır. Konsorsiyumun kurduğu Çanakkale Otoyol Yatırım ve İşlet A.Ş. (ÇOK A.Ş) 31 Mart 2017'de işe başlamıştır. İşin sözleşmede öngörülen toplam yapım ve işletme süresi 16 yıl 2 ay 12 gün olup, yapımı beklenenden daha kısa sürerek (5,5 yıl yerine 4 yıl) 18 Mart 2022'de açılışı yapılmıştır.

Simgelerin Köprüsü

- Köprü'nün iki kule arasındaki orta açıklığın uzunluğu olan 2023 metre, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıl dönümünü simgeler.
- Deniz seviyesinden itibaren 318 metre olan kule yüksekliği, 3. ayın 18. günü olarak 18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi'ni simgeler.
- 16 metre yüksekliğindeki kule külahları Çanakkale Savaşında Seyit Onbaşı'nın kaldırmış olduğu top mermisi şeklindedir. Bu, dünya tarihinin dönüm noktalarından biri olan Çanakkale Savaşı'nın en kritik ânını ve Türk Milletinin bağımsızlığını simgeler.
- Kulelerin kırmızı beyaz rengi Türk bayrağını simgeler.
- Projenin otoyol kesimlerindeki bazı viyadük ayakları Çanakkale Şehitler Abidesi'ni simgeler şekil ve geometride imal edilmiştir.
- Kulelerin sağ ve sol ayaklarını sabitleyen bağ kirişlerindeki yivli motifler Türk-İslam mimarî eserlerindeki bezeme özelliklerini barındırmaktadır (Şehzade Camii Minareleri, Selimiye Camii silmeleri, Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı silmeleri gibi).

İlklerin Köprüsü

2023 metrelik orta açıklığı ile dünyanın en uzun asma köprüsüdür. Japonya'da 1998'de açılan Akashi Kaikyo Köprüsü 1991 m, Çin'de 2019'da açılan Yangsigang Yangtze Köprüsü 1700 metredir. 7. sıradaki Osman Gazi Köprüsü ise 1550 metredir.

Orta açıklığı 2000 metrenin üzerinde olan 45 m tabliye genişliğine sahip ikiz tabliye olarak tasarlanıp, inşa edilen dünyadaki ilk asma köprüdür.

334 metre yüksekliği ile dünyanın en yüksek kulesine sahip olan asma köprüsüdür. 16 metre yüksekliğindeki top mermisi şeklindeki külahlarla birlikte köprü'nün deniz seviyesinden itibaren tepe noktası 334 metreye ulaşmaktadır. Eyfel Kulesi 300 metre yüksekliğindedir.

Değerlendirme

1915 Çanakkale Köprüsü, en yeni yapım tekniklerinin, coğrafya, topografya ve iklim kısıtlarına uyumlu olarak uygulandığı abidevi bir altyapı yatırımdır. İnşaata 4 yıl gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Haklı olarak bu yatırım, “**Simgelerin ve İlklerin Köprüsü**” olarak adlandırılmaktadır. Bu tür büyük projelerin hızla tamamlanıp hayata geçirilmesi ülkemizde mühendislik seviyesinin geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir. Ülkemizde, dünya çapında büyük bir yatırım projesinin hızla tamamlanarak hizmete açılabilir olması kamuoyunda hâlen bir karşılığı bulunduğu düşünülmektedir. Türk mühendisliği son yıllarda edindiği tecrübelerle, bu tip büyük asma köprü projelerini başarıyla imal etme noktasını aşmış, tasarlayabilme seviyesine de büyük ölçüde yaklaşmıştır. Mühendislerimizde bunu yapabilecek bilgi birikimi, tecrübe ve atılım kabiliyeti olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan, bundan sonrası için Köprü'nün isabetli bir yatırım olup olmadığı hususu önümüzdeki dönemlerde ortaya çıkacaktır. Konunun bu bağlamda dikkatle takip edilmesi yararlı bir faaliyet olacaktır.

HUKUK KÖŞESİ

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR-II

Armağan ÖÇAL BAŞER*

Suç kavramı en az insanlık kadar eski bir kavramdır. Kimi zaman bir ruh hastalığı,¹ kimi zaman şeytanî bir davranış ile bağdaştırılmış olsa da günümüzde daha objektif bir tanımlaması vardır: “Bir kimse veya topluluğun isteyerek ve bilerek yaptığı, töre ve ahlâka aykırı davranış, kabahat.”² Spesifik olarak hukukî tanımını ise günümüzde, “Kanunca yasaklanan ve yine kanunca konulmuş bir cezayı gerektiren davranış.”³ olarak kabul edilir.

Suçla karışan bireyin çocuk olması hâlinde ise hem uluslararası hukuk hem iç hukuk sistemimiz, çocukların ayrı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini belirtmekle birlikte, devletin ve yerel yönetimlerin bu konudaki sorumluluğunun altını çizmektedir. Devletin burada başlıca sorumluluğu, koruma tedbirleri düzenlemektir ve çocukların suça sürüklenmesini önlemektir.

İç hukuk sistemimizi incelediğimizde, Türkiye’de kanunların çocuğun korunmasına ilişkin gerekli maddeleri barındırdığını görebiliriz. Bu konuda; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yanı sıra, 1593 sayılı Halk Sağlığı Kanunu’nun 161. maddesini, 5799 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nu ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim

Kanunu’nu sayabiliriz. “O hâlde nasıl oluyor da suça sürüklenen çocuk sayısı yıldan yıla artmaktadır?” diye merak edebiliriz. Esasen oranlara daha yakından baktığımızda bir ümit ışığı olduğunu da düşünebiliriz.

2015 yılında 134 bin olan bu rakam 2019 yılında 168 bin e yükselmiş, fakat 2020’de bu rakam 114 bine düşmüştür.⁴ Bu rakamlara biraz daha yakından baktığımızda %60’tan fazlasının 15-17 yaş aralığında olduğunu görüyoruz. Bu dönem, uzmanların “ergenlik dönemi” olarak tanımladığı döneme tekabül etmektedir. Hem psikiyatrik çalışmalar hem de istatistikler aynı tabloyu ortaya çıkarmaktadır: “Suç işlemeye meyilli olma çocuk-ergenlik dönemine rastlar.”⁵ Bu gerçeğin altında yatan sebeplerin tespit edilmesi ise önleyici tedbirlerin alınabilmesi için önem arz eder.

2004 yılında yurt dışında ve 2008’de Türkiye’de yapılan ve suça sürüklenen çocukların davranışlarını inceleyen çalışmalar ise suça sürüklenen çocukların karşılaştıkları sorunlarıyla başa çıkmakta zorlandıklarını ve daha düşük düzeyde ahlâkî davranış sergilediklerini ortaya koymaktadır.⁶ Bu çalışmalar

1 Platon, “Kanunlar” adlı eserinde suçu bir tür ruhsal hastalık olarak değerlendirir.

2 İlhan Ayverdi, Kubbealtı Lugatı Misallî Büyük Türkçe Sözlük, 3 Cilt, İstanbul 2005.

3 İlhan Ayverdi, a.g.e.

4 TÜİK, Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2020.

5 Leyla Baysan Arabacı, Gülsenay Taş, Çocuklarda Suça Sürükleyen Faktörler, Ruhsal Problemler ve Hemşirelik Bakımı, Türkçe Çeviri, www.journalagent.com

6 D. Brugman, A. E. Aleva, Developmental delay or regression in moral reasoning by juvenile delinquents?, J. Moral Educ 2004, 33:321-38; N. Çeliköz, Z. Seğer, T. Durak, Suç İşleyen ve İşlemeyen Çocukların Düşünme Becerileri ve Ahlâkî Yargılarının İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2008, 335-50.

“suç” kavramının altında yatan belki de en önemli unsuru ortaya çıkarmaktadır: Sorunlar önünde çözüm üretme ve ahlâklı davranış sergileyebilmek.

Suça sürüklenen çocukların yaşlarına baktığımızda en çok 12-17 yaş grubunda bulunduklarını biliyoruz, fakat nasıl oluyor da bu denli küçük çocuklar da suça karışabiliyor ve hatta ahlâka uygun olmayan davranışları tercih edebiliyor? Esasen bu sorunun cevabı oldukça aşikâr. Çocukların suça sürüklenme nedenlerini inceleyen çalışmalar da bu olguyu desteklemekte.

Her çocuk farklı bir ailede dünyaya gelir ve dünyaya geldiği andan itibaren onun hayatını ve davranışlarını en çok ebeveynleri etkiler. Onların yokluğunda da bakımlarından sorumlu kimseler etkiler. Çocuklar davranış biçimlerini rol model olarak gördükleri ebeveynleri veya bakım sağlayan kişilere bakarak geliştirirler. Burada çevresel faktörlerin etkisi elbette azımsanamaz ancak, asıl sorumlu ve yol gösterici olan ailedir. Ailelerin çocuklarına karşı sorumlulukları oldukça fazladır ama bunlardan muhakkak ki en önemlilerinden bir tanesi manevî eğitimidir. Yukarıda bahsi geçen araştırmalar da bunu işaret etmektedir. Çocuklar, sosyal sorunları çözmeyi ailelerinden öğrenir ve davranış biçimlerinde de ebeveynlerini kopyalar. Maddî yükümlülükler yani fiziksel gelişimiyle ilgilenmek, doğru beslemek, maddî imkânlar sunmak, ne yazık ki günümüzde bazı ebeveynlerin zihninde en önemli sorumlulukmuş gibi algılanıyor ancak bu yükümlülükleri yerine getirmek çocukların sağlıklı bireyler olarak gelişip toplumla uyumlu bir hayat sürmeleri için yeterli değerlidir.

Kıymetli mütefekkir ve yazar Sâmîha Ayverdi'nin Millî Kültür Mes'eleleri ve Maârif Dâvâımız kitabında, Beslenmemiş Çocuklar bölümünde anlattıkları gibi, çocukları sadece yedirip içirip, gezdirip giydirecek onlara karşı olan sorumluluğumuzu yerine getirmiş olmu-

yoruz. Aynı zamanda manevî olarak da onları beslemek ile yükümlüyüz.⁷

Elbette “beslenmemiş ve cılız kalmış” bir ebeveynin de kendi çocuğunu manevî olarak beslemesi kolay olmayacaktır. Bu yüzden de suça sürüklenen çocuklarda ailesel faktörler, hem çocuğun ailesi ile ilgili iletişimi bakımından hem de aile bireylerinin suç profili bakımından değerlendirilmektedir.

Suça yönelmiş çocukların %65,3'ünün aileleri ile olan ilişkilerinin olumsuz olduğu belirtilmektedir.⁸ Bu olumsuz ilişkinin çoğunlukla ortaya çıkma sebebi de anne ve baba arasında sorunların olmasıdır. Bu bağlamda çocukları suçtan korumaya yönelik tedbirler düzenlenirken, aile kurumunu koruyucu tedbirler, aileleri bilinçlendirme ve eşler arasında yaşanan sorunlara karşı destekleyici programlar da geliştirilmelidir.

Bir diğer ailesel faktör de aile bireylerinin suça karışıp karışmamış olmalarıdır. Suça sürüklenen çocuklarla yapılan bir saha çalışmasında, çocukların yarısından fazlasının (%65,5) ailesinde cezaevine girmiş biri olduğunu görüyoruz. Aynı çalışmada yazar, çocukların büyük bir rahatlıkla, kendiliklerinden anne babalarının cezaevine girip çıkma süreçlerini ve hatta tekrar girme ve çıkma döngülerini anlattıklarını aktarıyor. Bu da durumu ne kadar kabullenmiş ve kanıksamış olduklarını gösteriyor ne yazık ki.⁹

Ailesel faktörün yanı sıra çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olabilecek diğer bir unsur da çevresel faktörlerdir. Bunların arasında en önemli yere sahip olan eğitim yani okul faktörüdür. Okula bağlılık suça yönelim karşısında önemli bir görev üstlenmektedir. 1978'de gerçekleştirilen bir araştırmada suça sürüklenmiş veya suça eğilim riski bulunan ergenlerin, sosyal görünüşleri ile ilgili hedeflere odaklandıklarını buna karşın, risk altında olmayan ve suça karışmayan ergenlerin

7 Sâmîha Ayverdi. Millî Kültür Mes'eleleri ve Maârif Dâvâımız, Beslenmemiş Çocuklar, Kubbealtı Neşriyatı, 3. Baskı, İstanbul 2006.

8 N. Gördeles Beşer, L. Baysan Arabacı, G. Uzunoğlu, Türkiye'de Bir Bölge Psikiyatri Hastanesinde Tedavi Olan Suça İtilmiş Çocuk Profilleri, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2016, 17:317-24.

9 Ümit Eylem, Mekândan İmkâna, Ankara Barosu, 2007, s. 188.

akademik başarıya dair hedeflere odaklandıklarını ortaya koymaktadır.¹⁰

Okula bağlılık her çocuk için doğal bir süreç değil. Burada okula bağlılıktan anlamamız gereken üstün bir akademik başarı olmamalıdır. Burada aranan kriter daha ziyade çocuğun en az erginlik yaşına kadar bir eğitim kurumunda olmasıdır. Burası bir okul olabileceği gibi meslekî eğitim kurumu veya yetenekleri doğrultusunda meslek öğrenebileceği bir kurum da olabilir. Böylece çocuk erginlik yaşına kadar, bir nevi devlet tarafından denetlenen ve yaşına uygun sosyal bir ortamda olma imkânına sahip olacaktır. Ne yazık ki günümüzde bu tür kurumlara rağbet edilmemektedir. Eğer çocuk okulda başarısız olduysa veya isteksizse, çok erken yaşlarda hiçbir denetim, destek veya gözetim olmadan yetişkinlerin çalışma dünyasına dahil olmaktadır.

2018 yılında çocuk işçi sayısı iki milyona yaklaşmıştı ve maalesef her on çocuktan sekiz tanesi kayıt dışı çalışmaktaydı. Ülkemizde çocukların 15 yaşından itibaren çalışmalarına izin verilmektedir, ancak yetişkinlere göre daha az çalışmaları ve daha fazla haklara sahip olmaları gerekir. Fakat kayıt dışı tutulmaları

hâlinde onları koruyabilecek herhangi bir mekanizmadan da mahrum bırakılmaktadırlar.

İş hayatına sosyal koruma kalkanları olmadan atılmasının yanı sıra, okuldan uzaklaşan çocuğu bekleyen bir diğer tehlike ise sokaktır. Çocuk yaşlarda kendini sokakta bulan veya tüm gününü sokakta geçiren çocuklar, çevreden gelebilecek tehlikelere karşı oldukça savunmasızlardır. Kolay etki altında kalabilecekleri ve yanlış tercih yapabilecek yaşta olan bu çocukları suçtan korumak oldukça güçtür.

Çevresel faktörler arasında yer alabilecek bir diğer durum ise göç olarak kabul edilir. Yapılan birçok analiz suça sürüklenen ergenlerin çoğunlukla iç veya dış göç ile büyük şehirlere geldiklerini belirlemektedir.

Çocukların suça sürüklenmesinin birçok nedeni arasında psikiyatrik sorunları da saymak mümkündür. 2013'te yapılan bir çalışma, suça sürüklenen çocuklar arasında 10 kişiden 8'inin en az bir psikiyatrik tanısı olduğunu ortaya çıkarmıştır.¹¹

Suça sürüklenen çocukların bu fiilleri gerçekleştirmesi altında yatan nedenleri elbette bunlarla sınırlayamayız, ancak en çok karşıla-

10 FR. Rosenberg, M. Rosenberg, J. McCord, Self-esteem and Delinquency, J. Youth Adolesc 1978, 7:279-94

11 E. Moore, C. Gaskin, D. Indig, Childhood Maltreatment and Post-traumatic Stress Disorder Among Incarcerated Young Offenders, Child Abuse Negl. 2013, 37:861-70.

şılan sebepler bunlar olduğuna göre önleyici çözümleri üretirken bu etkenlerin öncelikle göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Önleyici ve koruyucu çözümleri üretilmesi elbette çok önemlidir. Hatta toplumsal bir vazifedir. Suça sürüklenmiş bir çocuğun sosyal hayata geçişini desteklemek en az önlemek kadar önemlidir.

Suça sürüklenen çocukların hassas bir gruba ait olduklarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bundan dolayı da birçoğu, suça konu eylem gerçekleştikten sonra post-travmatik stres bozukluğu tanısı özellikleri ve başkaca psikolojik rahatsızlık belirtisi göstermektedir.

Unutmayalım ki çocuk bir defa suça sürüklenmiş ise tekrar suç işleme ihtimali yüksektir ve bu bireyler suça sürüklenen çocuklukları iken suç işleyen yetişkinlere dönüşebilirler. Bunun sebebi, toplumda karşılaştıkları tepki ve dışlanmışlık olabileceği gibi suça bağlı geçirdikleri psikolojik rahatsızlıklar da olabilir. Elbette infaz kurumlarında olmaları da suç

döngüsü içerisinde gittikçe daha ağır suçlar işlemelerinde etkili olmaktadır.

Suça sürüklenmiş çocuklara destek olabilmek ve onları korumak amacıyla hem uluslararası hukuk hem de iç hukukumuz birçok düzenleme yapmıştır. Öncelikle ceza ve özellikle çocuğun özgürlüğünü kısıtlayıcı cezalar, son çözüm olarak kullanılmalıdır. Uluslararası Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de bunu açıkça beyan etmektedir. Hatta çocuğun tamamıyla ceza yargılama sisteminin dışında tutulmasını tavsiye etmektedir.

Suça sürüklenen çocuk, yargı sistemi veya kolluk güçleriyle muhatap olmaya başladığı andan itibaren her ne kadar çocuk olsa da, yetişkinlere hesap vereceği ve bazen yaptıkları iş gereği çocuk olduğu unutulup sadece bir "suçlu" olarak nitelendirecek yetişkinler ile karşı karşıya gelecektir. Bu durumdan olumsuz yönde etkilenmesi, kendini dışlanmış ve bir nevi damgalanmış hissetmesi ve suç döngüsüne dönmesi de olasıdır. Bu tehlike-

den kaçınmak için Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komisyonu, çocukların en baştan itibaren yargı sistemi dışında, onlara daha uygun bir sistem içinde ele alınmalarını tavsiye etmektedir.

Ülkemizde, 12 yaşından küçükler ve 12-15 yaş aralığında olup işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmeyen çocuklar, cezaî ehliyetleri bulunmadığı için yargı mekanizmasının dışında tutulmuşlardır. Yargı mekanizması içine dahil olanlar ise, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri ve cezaî indirim veya ceza alternatifleri ile daha korunaklı bir alana alınmışlardır.

Öncelikle tutuklama konusunda Çocuk Koruma Kanunu madde 21'de bir sınırlandırma getirilmiştir: *"On beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez."* Bu konuda kanunlar birçok düzenleme yapmış bulunmaktadır. Aralarından 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu madde 5'de çocuklara özgü bazı güvenlik tedbirleri öngörülmektedir.

Sırasıyla:

Danışmanlık tedbiri: Çocuğun bakımından sorumlu kimselere verilir.

Eğitim tedbiri: Çocuğun eğitim hayatına devam etmesini sağlar.

Bakım tedbiri: Çocuğa bakmak ile görevli kişinin yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda, bakım yurdu veya koruyucu aileye yerleştirilmesidir.

Sağlık tedbiri: Ruhsal, fiziksel sağlığı, madî bağımlılıktan kurtulması gibi tedbirler alınmalı, suça sürüklenen çocuklar adli süreç boyunca bir psikiyatri uzmanı veya hemşiresi tarafından asiste edilecek, dinlenecek ve desteklenecektir.¹²

Barınma tedbiri: Evlerinin olmaması hâlinde ailesi ile kalacakları bir barınma imkânı sağlanacaktır.

Bir başka koruma tedbiri Türk Ceza Kanunu madde 50/3 tarafından cezanın adli para cezasına çevrilmesi olarak düzenlenmiştir ve bir yıldan az hapis cezaları için zorunludur. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu para cezasının ödenmemesi durumunda, cezayı hapis cezasına çevirmek mümkün değildir.

Çocuğun mümkün olduğu kadar ceza infaz kurumlarından uzak tutulabilmesi için kanun koyucu cezanın ertelenmesini veya "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasını" da öngörmektedir. Ceza erteleme, mahkemece belirlenen cezanın cezaevinde infaz edilmesinden şartlı olarak vazgeçilmesidir. Eğer ceza 3 yıl veya daha az ise ceza ertelenebilir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması ise; belli bir denetim süresi içinde (en fazla 3 yıl) belli şartlar yerine getirildiğinde ceza kararının hiçbir sonuç doğurmayacak şekilde ortadan kaldırılması, davanın düşmesine neden olan bir ceza muhakemesi kurumudur. Çocuklar için 2 yıl veya daha az hapis cezalarında veya doğrudan hükmedilen adli para cezalarında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

Bu düzenlemelerin yanı sıra, Türk Ceza Kanunu uyarınca, suça sürüklenen çocuklar yetişkinlere göre indirimli cezalara tabi tutulmuşlardır. Tüm bu tedbirler ve cezaya alternatif veya ceza indirimi gibi çözümler, çocuğun suç döngüsü içerisine girmemesi ve girdiyse de oradan en az hasarla çıkmasını amaçlar. Ancak ne yazık ki bazı durumlarda, çocukların infaz kurumlarına gitmeleri kaçınılmaz hâle geliyor. Elbette, suça sürüklenmiş çocuk, çocukluk sıfatını kaybetmediği sürece yani ergin yaşa ulaşmadığı sürece korunmaya muhtaç kalacaktır. Dolayısıyla infaz kurumunda bulunsu dahi, devlet koruma yükümlülüğü devam edecektir. Çocuğun üstün yararı gözetilerek cezası sona erdiğinde, toplum içerisinde uyumlu bir hayat sürdürebilecek asgarî donanım ile çıkabilmesi ideali asla göz ardı edilmemelidir.

¹² Leyla Baysan Arabacı, Gülsenay Taş, a.g.e.

Anka Kuşu

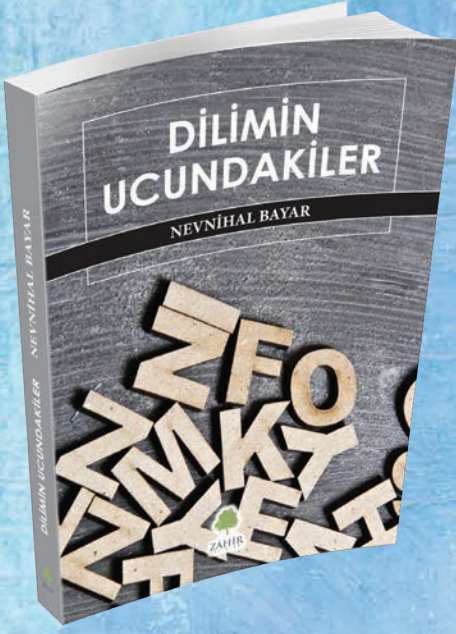
Yüce dağlar ardında duman üstünde
Bilinmez nerededir Anka Kuşu
Yarar gözyaşları bütün dertlere
Damlada seldedir Anka Kuşu

Bakınca canları yok eder gözün
Ağızda var mıdır bilinmez sözün
Söyle neye benzer el ile yüzün
Kafdağı'nda sırdadır Anka Kuşu

Simurg adıyla Kafdağı'nda gezer
Kanatların açıp gölgesin süzer
Yiğit bu gölgede sözünü dizer
Ağızdadır dildedir Anka Kuşu

Onur KURALAY*

DİLİMİN UCUNDAKİLER

Nevnihal BAYAR

Dil, bir milletin sınır bekçilerindendir. Onu yok ederseniz ya da yaralarsanız vatanınızı, birliğinizi koruyan muhafızlarınızdan birini saf dışı etmiş olursunuz. Bu da düşmanlarınız için kaçırılmayacak bir fırsattır. Maalesef bugün Türkçe'nin içine düşürüldüğü durum, budur. Dil hâinleri, şuurlu veya şuursuz, hiç ara vermeden gerek yapı gerekse anlam bakımından dilimizi yok etmeye, yok edemezlerse de yıpratmaya çalışıyorlar. Başarılı oluyorlar da...

KARAHANLI TÜRKÇESİ VE HAREZM TÜRKÇESİ KILAVUZU

Fahrünnisa BİLECİK

Bu kitap Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri'nde okutulan Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Türkçesi dersleri için bir el kitabı mahiyetindedir. I. Bölüm'de 10. Asra damgasını vuran ilk Müslüman Türk devleti Karahanlılar hakkında kısa bir bilgi, dönemin kültürümüzün temelini oluşturan önemli eserleri, Türk dil tarihi bakımından büyük değer taşıyan Karahanlı Türkçesi dilbilgisi ve örnek metinler yer almaktadır. II. Bölüm'de ise Karahanlı Türkçesi'nin devamı olan Harezmi Türkçesi dil özellikleri bulunmaktadır.

Bu çalışma ile özellikle üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde okuyan öğrencilere faydalı olabilmek, dilimize sahip çıkması gereken gençlerimizin her iki dönemin dili hakkında daha sistemli, daha pratik bir bilgiye ulaşabilmeleri hedeflenmektedir.

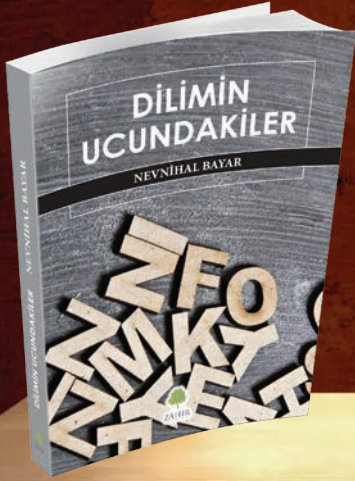
ZÂHİR
YAYINLARI

Kağışdağı Cad. No:27/5 Küçükbakkalköy Ataşehir / İST. • Tel: 216 357 20 90

www.zahiryayinlari.com

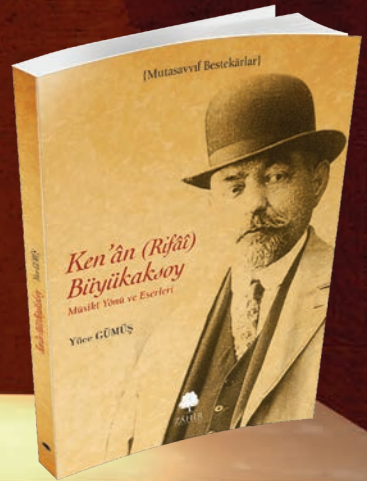
ZÂHİR
YAYINLARI

DİLİMİN UCUNDAKİLER
Nevnihal BAYAR

KARAHANLI TÜRKÇESİ VE
HAREZM TÜRKÇESİ KILAVUZU
Fahrünnisa BİLECİK

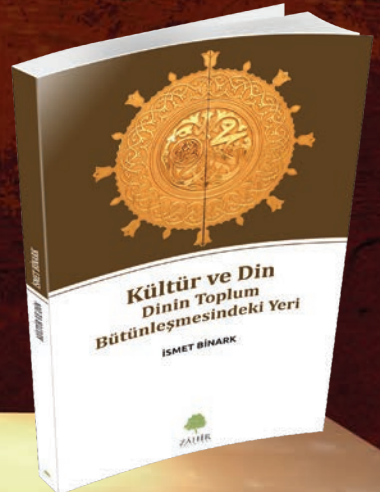
KEN'ÂN (RİFÂÎ) BÜYÜKKAKSOY
Mûsikî ve Eserleri
Yüce GÜMÜŞ

VAKIF MEDENİYETİ
İslâmiyet'te ve Türkler'de Vakıf ve
Yabancı Gözü ile Osmanlı Vakıfları
İsmet BİNARK

KÜRESELLEŞMENİN DİN VE TOPLUM
YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
İsmet BİNARK

KÜLTÜR VE DİN
Dinin Toplum Bütünleşmesindeki Yeri
İsmet BİNARK